

KAIMSE

KODU

NR.8
1939
30s.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvère telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00-12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirja alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9-3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HAALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvère (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel A. Balder, Tallinna Maleva pealik major R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-ltm. J. Lugus, Tartumaa Maleva pealik kol.-ltm. P. Asmus, Viru Maleva pealik kol.-ltm. G. Vaher, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. Juul Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Tedersoo, Kodutütarde esindajana keeleteadlane pr. Lilli Room ja „Kaitse Kodu“ talituse juht mõjandusteadlane R. Jukk.

Nr. 8

1989

SISUKORD:

- Olgem rahulikud, kuid valvel.
- Jüriöö 1343.
- N. Mirt: Püstitolkuulipildujaist.
- „Kotkakodu“.
- L. S.: 20 aastat Asutava Kogu kokkustumiseast.
- Ltn. V. Matela: Tänapäeva tangitõrje.
- P. L.: Kaitseliidu sideüksuste pealikute kursused Paides.
- L. Kalling-Kant: Kodutütar matkab.
- Rindesõdur jutustab.
- Mõnusat ajaviidet.
- Meilt ja mujalt.

ILMUS MUUGILE

EESTI KIVISÜSI

TURBABRIKETT

Hind:

vaguniviisi Kr. 14.50 tonn
fko vagun Tootsi jaam.

Tallinnas kojutoodult:

1 koorem 1000 kg Kr. 18.50
kotiviisi à 50 kg Kr. 1.—

Ladu Tallinnas, Kauba t. 1

A/S. EESTI TURBATOOSTUSED

Juhatus Tallinn, Tatari tn. nr. 1

Telefon 414-37, 421-79

Kaitse Kodu!

Nr. 8

Tallinnas, 28. aprillil 1939

XV aastakäik

Meie ülim soov on — rahu

Väljas sätevad päike ja meie astume kevadises meeleolus vastu peatselt saabuvale suvele.

Me peaksime olema õnnelikud ja rahu-likud selle kosutava päikese all, mis juhatab sisse uue viljakandva ja eluandva suve algust. Me tohiksime olla õieti rõõmsad päikese õrnast paitusest ja sellest teadmisest, et jälle saabub suvi — roheliste aasadega ja kuldkollaste rukkiväljadega. Meid peaks haarama selle kõige ootel meelekindel rahu, nagu see valitseb südasuvel, kus õhk on tulvil põldudel küpseva vilja lõhnu ja kus nõrk tuulekene õõtsutab tasa raskeid rukkipäid.

Seda rahu meil aga tänavu näiliselt ei ole. Mitte üksi meil, vaid kogu Euroopas, kus rasked poliitilised kõuepilved on pimestamas looduse sinist taevast.

Kui me olime veel lapsed, siis kartsime me kõuemürinat; ka siis, kui seda veel ei olnud ja kui see oli alles lähenemas. Nüüd kardetakse kahurite mürinat ja relvade tärinat. Kuigi seda veel otseselt kuulda ei ole, kardetakse seda siiski.

Milleks sellane kartus, küsitakse. Me ei tea ja teame siiski. Euroopa poliitiline elu on tulvil elektrit. See võib süttida ja plahvatada. Mis saab siis? Uus sõda, uus verevalamine. Meie kardame seda, nagu kardetakse sõda üldse ja püütakse hoiduda selle eest. Aga meie ei värise selle ees. Kui saatust määrab, läheme meie ka kõige raskemale katsumisele julgelt ja kindlalt vastu.

Meist ei või keegi ütelda, et sõda ei puhke. Me võime ainult loota ja uskuda, et sõda ei juhtu, see on kõik.

Meil ei tarvitse karta oma isiku ega oma riigi pärast. Meie oskame küllalt realselt mõelda ja uskuda, et meil mingit hädaohtu karta ei ole. Kuid ka hädaohu puhul oskame meie oma eluõiguse eest tarvilisel määral välja astuda.

Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ütles ühes oma hiljutises kõnes, et riik, mis on loodud ohvritega ja võitlustega, omab

alati eluõigust. Selle riigi rahvas on sitke ja oskab ka tõsistel momentidel ennast alati leida.

Kuigi Euroopa poliitiline õhk on elektriseeritud, ei tohi meie hinges olla mingit kartust, veel vähem hirmu. Meie saatust on meie endi kätes ja meie seisame ise oma eluõiguse eest. Peame meeles, et julge päralt on alati tulevik. On tarvis hoida rahulikku meelt, sest paanikaga ei saa keegi midagi kätte ja iga olukorda tuleb võtta täie teadmisega tõsiselt. Meie ei saa tunnistada endid lööduks, kui meid pole löödud. See peaks olema selge.

Tõsistel silmapilkudel, kui need saabuvad, peame meie olema relvastatud ja valvel, mitte aga kokku ostma suhkrut, kulda ja briljante. Ei tohi unustada, et mitte rahva arvuline suurus ei määra kriitilistel silmapilkudel riigi saatust, vaid sõprus, mehisus ja kindel tahe. Ja julgel on alati sõpru, mitte üksi sõnades, vaid ka tegudes. Me ei tohi endid kunagi alahinnata, siis ei alahinda meid ka teised.

Meil on julge rahvas, meil on tubli sõjavägi ja sõjaväe kõrval on meil võimas kodukaitse organisatsioon — Kaitseliit. Ja meie kõik peame olema valmis niihästi organisatsiooniliselt, moraalselt kui ka tagavaradelt.

Mis toob homme päev, seda me ei tea. Aga meie üldine soov on: rahu!

Meie riiklik eesmärk on olnud hoida oma sise- ja välispoliitilist suunda kindlalt. Meie ei ole end rippuvaks teinud kellestki ja see on meie suurim voores.

Meie riiklik elu on näidanud stabiilset korda ja ülesehitavat tööd. Neil päevil täitus meie kõrgeimal riigijuhil K. Pätsil, kes kogu iseseisvuse võitluse ajal meie riigi eesotsas on seisnud, üks aasta presidendiametit. Nii-sama palju aega täitus meie uuel rahvaesindusel — kahekojalisel Riigikogul.

Meie riiklik elu areneb normaalselt ja püsiva edu tähe all. Meie loodame ja usume, et meid ei ähvarda ükski oht. Ja kui ka peaks ähvardama, siis oleme meie valmis endi eest kindlalt välja astuma.

Kuue aasta pärast, nimelt 1943. a., möödub kuus-sada aastat ühest kangelaslikust ja traagiliselt lõppenud eestlaste vabadusvõitlusest, nimelt jürioo- või Harju mässust, mis kujunes meie kaugemate esivanemate üheks suuremaks ja sangarlikumaks ürituseks meie kodumaad valitsenud võõra ülevõimu purustamiseks. Kuigi see üritus kujunes meie esivanematele õige traagiliseks, seda peamiselt koostöö puudumise tõttu võitluse läbiviimisel, on Harju vabadusvõitluse nime all tähistatud vabaduseliikumine ometi üks kangelaslikemaid epohhe meie rahva ajaloos.

Riigi Keskarhiivi direktor dr. Otto Liiv on koostanud uema kokkuvõtliku uurimuse Harju vabadusvõitlusest, mis ilmub kuuldavasti lähemal ajal trükist ja mille alusel dr. O. Liiv esines hiljuti ka vastava loenguteseeriaga Riigi Ringhäälingus. Dr. O. Liivi lahkkel vastutulekul on meil võimaldatud kasutada seda uurimust, et lugejaile alljärgnevaga kokkuvõtlikku ja ülevaatlikku pilti anda eestlaste sangarlikest heitlustest 1343. a. toimunud Harju vabadusvõitluses.

Eestlaste 1343. a. vabadusvõitlus oli tegelikult ülemaalse ulatusega. Harju vabadusvõitluseks nimetatakse seda vaid seetõttu, et see puhkes kõigepealt Harjumaal. Kui otsida selle võitluse puhkemise põhjusi, siis leiame peapõhjuseks rahva terava vaenu Saksa ja Daani riigi vasallide vastu. Kuigi eesti talupojaskond oli Harju vabadusvõitluse tekkimisel veel isiklikult vaba ja leidis isegi jõukamaid kodanikke eestlastest talupoegade keskel, oli maad valitsejate vasallide surve talupoegadele ometi nii suur, seda eriti just Harjumaal, kus feodaalkorra põhimõtete ellurakendamiseks muudeti vaba ja uhke eesti rahva elu päris kibedaks. Dr. O. Liiv püstitab koguni arvamuse, et käsitledaval ajal selles osas Eestis, mis asus Liivi ordu all, oli talupoegade elu olnud parem, sest siin ei olnud veel teostatud mõisamajandust ja läänisüsteemi sel kujul kui Daanile alluvas Põhja-Eestis.

Daani vasallide seisus oli arenenud sel ajal Põhja-Eestis võrdlemisi iseseisvaks, sest kuningas oli kaugel mere taga, kuna Tallinna aschaldurid, kes esindasid Daani kuninglikku võimu Eestis, tegutsesid vasallidega peamiselt käsikäes. Kuna olenevalt sellest ei rõhunud rahvast otseselt mitte kuninga, vaid vasallide võim, siis ei olnud rahva viha ja meelepaha sihitud mitte Daani riigivõimu, vaid kohalike maavaldajate, vasallide, vastu, kes pealegi olid suures enamuses sakslased.

Kui otsida eestlaste vabadusvõitluse poliitilist joont, siis leiame selle iseseisvas riiklikus korras, halvemal juhul aga poliitilise eestkoste või sõltuvuse vahekorra otsimises ka Daaniga, Rootsis, Soomega või hädakorral koguni Venega või orduga, mis oleks taganud eestlastele omal maa-alal peremehe õigused. On päris tõenäoline uskuda, et sealtpoolt, kuhu sellaste nõudmistega pöör-

duti, vaadati neile kui lootusetutele. Ja kes tahtiski siis võimu enda käest ära anda.

Viiks ehk liiga pikale tungida kõigisse üksikasjadesse, mis käsitlevad tolleaegset poliitilist ja majanduslikku olukorda Eestimaal. Nimetame vaid niipalju, et olukorra parandamiseks ei olnud mingeid reaalseid ja rahulikke väljavaateid. Järele jäi ainult võimalus astuda võitlusesse maad kurnavate võimudega.

Nagu vastava ajajärgu uurijad üksmeelselt kinnitavad, oli välisdiplomaatlik külg eestlastel võitluse alustamise ajajärgul hästi arendatud. Eelkõige saadeti saadik Daani, kes pidi esitama kuningale rahva kaebused ja soovid. Saadik aga vangistati teel. Püüti astuda ühendusse isegi pihkvalastega ja leedulastega, et need tungiksid Liivimaale, kusjuures ordu võimuga peeti näiliselt head vahekorda, et vältida ordu abi Daani vasallidele. Abisaamiseks pöördui ka Soome poole, kus lubati eestlastele vastu tulla. Näeme seega, et eestlased valmistusid õige ettevaatlikult uuele vabadusvõitlusele, astudes ühendusse terve rea välisvõimudega ja toimides siin selle aja raamides küllalt ettenägelikult.

Võitluse eeltööd peeti äärmiselt saladuses. Kõigepealt lepitati kokku, kunas alustada võitlusega. Selleks valiti jürapäeva öö 22. aprillil vastu 23. aprilli 1343. aastal. Võitluse algust otsustati märkida Harjumaal ühel künkal süüdatud lõkketulega, mis pidi paistma kaugele ja teatama kõigile saabuvast otsustavast võitluse alustamise tunnist. Samasuguste lõkketulede süütamisega anti teade ka kaugematesse paikadesse, kuni kogu rahvas pidi olema teadlik saabunud otsustavast tunnist.

Enne võitluse alustamist lepitati kokku teiste maakondade rahvaga, nagu läänlastega, saarlastega ja virulastega. Et viimased sel puhul üheaegselt võitlust ei alanud, see võis oleneda kavatsuste kohaselt äraootavast seisukohast ordu talitamise suhtes või mõnest muust ettenägemata olukorrast, sest on vaevalt mõeldav, et Lõuna-Eesti rahvas, kuigi ta võis ordu ja piiskopi aladel asuda paremais elutingimuses, oleks täiesti külmaks jäänud sellele vabadustennustavale suurejoonelisele üritusele. Pealegi on teada, et sakalased ja teised olid julgemad ja visamad võitlejad vabaduse eest.

Ettekavatsetud võitluse eesmärgiks oli vasallide lõplik hävitamine ning lõpuks Tallinna vallutamine, mis kavatseti allutada ühes maaga mõnele uuele võimule rahvale vastuvõetavail tingimustel.

Jürioo võitlused puhkesid 1343. a. ühel kõrgendikul seisva hoone põlemasüütamisega. Alul pidi see toimuma ühes Harju sisekihelkonnas, siis terves Harjus, mille võitlejad läbi käisid, põletades mõisasid ja hukates mõisaomanikke, peamiselt sakslasi, keda aga kätte saadi. Sel retkel põletati ka Padise klooster ja

seal tapeti 28 munku. Selle järele valiti 4 eesti talupoega kuningaks. Kuningad ehiti kullatud kannustega, kirjude mantlitega, kullatud kroonitaoliste neitsipärgadega ja kullatud võõdega. Need kuningad moodustasid võitlejatele võitlustel esimeses jões juhtkonna ja nad, kelle nimesid ajalugu meile pole jätnud, olid nähtavasti ka võitlusele suurimad õhutajad ja selle esialgsed suunajad.

Rahva viha oli metsik. Need sakslased, kes pääsid meeste käest, löödi eesti naiste poolt surnuks. Hävitati ka kirikud ja kabelid, sellega väljendati viha ka ristiusu vastu. Sel ajal olid omad vanad jumalad ja usukombed veel rahvale väga lähedased ja ristiusu mõisted olid vaid väga pealiskaudselt tunginud maa-rahvasse. Kui see kohutav hävitustöö tehtud, koonduisid mehed Tallinna juure viimast piirama. Mõni päev hiljem piiskopi valduses ja seega ordu maakaitse all seisval Läänemaal surmasid läänlased kõik sakslased, keda nad eest leidsid, kroonika andmeil umbes 1800 inimest noori ja vanu, ning asusid piirama Haapsalut. Kahtlemata paljud sakslased nii Harjus kui ka Läänes pääsid kiire põgenemise kaudu Tallinna, Haapsallu, eriti aga ordu alale Paidesse, kus nad informeerisid foogti; samuti teatati Läänemaalt kirja teel sündmustest Paidesse. Foogt teatas sündmustest kiirkäskjalaga ordumeistrile Burkhard von Dreilekenile, kes parajasti oli sõjas venelastega.

Ordumeister saatis otsekohe ühe orduvenna, kes oskas eesti keelt, võitlust alustanud eestlaste juure ja laskis neile teatada, et ta on kuulnud nende poolt sooritatud suurest tapatööst. Ta jõudvat Paidesse pühapäeval, 4. mail, ja soovivat, et eestlased saadaksid sinna selleks ajaks oma saatkonna. See saatkond pidi teatama talle võitluse alustamise põhjused. Kui sakslased on süüdi, siis tahvat tema, ordumeister, õiguse jalule seada.

Ordumeistril oli orduvenna läkitamisel vaevalt soovi eestlaste nõudmisi tõsisemalt tähele panna, kuid esialgu ta pidi, jõudude vähesuse tõttu Põhja-Eestis, neid arvestama ning aega võitma. Ordumeistri seisukohalt võis küll näida kardetavana jätta karistamata eestlasi sakslaste massilise hukkamise pärast, sest seda võinuks hiljem võtta kui nõrkuse tunnust ja see võinuks järeletegijaid leida lõpuks ka ordualadel. Teiseks nägi ta ette, et antud olukorras abi Daanist oli rohkem kui küsitav. Daani asevalitseja ja vasallid soovisid anda Harju- ja Virumaa ordu kaitse alla. Sellest kaitse alla andmisest võis aga varsti täituda ordu soov jäävalt need maa-alad omandada. Seega oli mitmeid põhjusi end vahele segada võitlustesse Põhja-Eestis ning resoluutselt talitada tõusnud rahvaga. Paide poole liigub ordumeister juba suuremate vägedega.

Eestlased olid aga ordumeistri esitusega hästi nõus, kuna nüüd avanes võimalus kaaluda võõrast võimust vabaneva maa tuleviku korraldamist. Nad valisid saatkonda oma tähtsaimad juhid, neli valitud kuningat, keda saatis kolm sulast. On tõenäone, et juba varem pidasid kuningad maleva juhtidega ja vanematega nõu, missuguste tingimustega võis Põhja-Eesti alistumine ordule aset leida või missugune riiklik vahekord pidi jääma ordu või mõne teise võimu ja eestlaste vahele. Nagu varem öeldud, võis võitlejail alguses mõlkuda meeles ka täieline rippumatus, see on oma Eesti riik, nagu kroonik Kenner sellele viitab, kuid reaalset olukordi kaaludes jõuti eestlaste hulgas vist peagi arusaamisele, et valitsevas olustikus on paratamatu sõltuvuse loomine mõne teise võimuga, kusjuures vahendaja ja õigusi piirav vasallide — mõisahärrade — kiht pidi kaduma. Neist võimudest olid arvestatavad Daani, Rootsi, eriti aga ordu. Kuna eestlaste suur malev jäi Tallinna ajal, kus saatkond läks Paidesse, siis on võimalik, et saatkonna kaitsena läks kaasa viiesajameheline väesalk, keda näeme riisumas Harjus Rave-neki, praeguses Ravila, külas. Siia tõttab osa orduvägesid ordumarssali ning Kursi komtuur Johan de Vitte juhatusel. Nad löövad eestlasi, kelledest langes umbes kolmsada meest, kuna teised põgenesid. On

aga võimalik, et see eestlaste salk tegutses rohkem omapead, olles hiljem kogunenud, või oli ta saadetud siia eelkõige teostama. Ordumeister sellest kokkupõrkest teada saades liidab oma vägedega Riia peapiiskopkonna väesalga ja uued väed.

Paidesse kogunesid peale ordumeistri ja Paide foogti veel Viljandi komtuur Gosvin von Herike, Riia komtuur, Järva foogt, Tallinna piiskop Olaus ja rohkesti juhtivaimaid orduvendi. Kui eestlased tulid siia veendumuses pidada ordu esindajatega kui võrdsed võrdsedega läbirääkimisi, siis selgus peagi, et Paide nõupidamisega ordu esindajad kas tahtsid võita aega ja omandada kaaluva tähtsusega eestlaste esindajaid pantvangidena või leidsid nad eestlaste tingimused küllalt ähvardavad olevat, et neid ilma vastuhakkajate karistamiseta lihtsalt vastu võtta. Ordumeistri küsimusele, miks eestlased tapsid sakslased, vastasid kuningad tõlgi abil, et sakslased on neid piinanud kaua ja nad ei või seda enam sallida, ning Paide munkadel olevat samuti küllalt süüd. Nad ei taha endale ühtki junkrut ja härrat käsutajaks, aga ordumeistrile kui ülemhärrale tahavad nad alamaid olla. Nüüd ordumeister astus sammu, mida õigusega on peetud mustaks plekiks ordu ajaloole, kuna ta vastus nõuab, et eestlaste esindajad peavad senini Paidesse jääma, kui ta nuhtleb teisi eestlasi võitluse algatamise eest. Ordumeistri kaalutus jätta võitluse juhtivamad mehed oma võimu alla, eraldades neid eesti vägedest, oli küllalt kaval võte ja kahtlemata mõjus teade saadikute vangistamisest eesti malevale halvasti. Saadikud, tabatud seilest ülimalt ülekohtusest otsusest, nõudsid vihasealt, et neid lastaks oma vae juure võitlema sellega koos ausalt nii kuidas nad suudavad. Salaja kõnelesid nad siis vihas, et nad tahavad hävitada kõik need härrad siin, et surra suure auga. Ordumeister, lahkudes Paidest, käskis foogtil kohelda saadikuid siiski hästi. Nüüd olevat üks eestlane, vihane ülekohtu pärast, tahtnud foogti maha lüüa. Hoobid võttis vastu foogti sulane. Kuidas ka lugu tõepoolest oli, kas nii või teisiti, igatahes tungisid juuresolevad orduvendid saadikute kallale ja raiusid kuningad ning nende sulased tükkideks. See juhtus Paide lossi ristikäigus 4. mail 1343. Me näeme olemasolevaist kirjeldusist, et saadikud olid julged ja otsustavad eesti mehed, kes ei kartnud surra alustatud tähtsa ettevõtte eest. Nende nimesid me ei tea, kuid rahva austus on nendega kui nimetutegaigi ka läbi sajandite püsinud.

Nüüd algab teine traagiline ajajärk Harju võitlustes. Ordumeister asub Kimmole külla Kose khh. ja ootab oma vägede kogunemist. Siia külla tungib 11. mail üks eestlaste 200-meheline eelsalk, kuid see löödakse põgenema ning ta kaotab umbes sada meest. Peagi saabus siia teine sajameheline väesalk, kes polevat teadnud eelmisest võitlusest. Ka see salk kaotab lahingu ja ühes sellega 60 meest. Vahepeal kolmas eestlaste väesalk hakkas uuesti peale tungima Järva- ja Kimmolest umbes pool penikoormat eemalseisvale Põltsamaa foogtile, kellele ruttasid appi Kimmole asuvad ordu peajõud. Eestlased olid selle jõe eest sunnitud taganema Kanavere rabasse, kus nad ümber piirati. Kaks korda tungiti eestlastele kallale ja suurem osa neist langes, kroonika teatab, et umbes 600 meest. Järva foogt, kes jäi raba valvama, laskis tõlgi kaudu hüüda ellujäänule, et kes alla annab, saab armu. Viimase soovijaid oli ainult 15 meest.

Üks nõrk külg eestlaste võitluses näib olevat teadete edasisaatmine ja sidemepidamine; see annab ennast otsustavalt tunda ka Sõjamäel Tallinna juures selle ajajärgu viimases võitluses.

Järvamaalt siirduvad ordu väed nüüd Tallinna alla, kus eestlaste leeris võis juba teatav lootusetus aset leidnud olla, kuna Soome abi ei tulnud, saadikuid tagasi ei ilmunud ja eelsalgad olid löödud. Orduväed jagunevad siin kahte ossa ja valmistuvad lõpuhoopi andma. Osa vägesid saadetakse Sõjamäe raba piirile, et lõigata eestlastel võimalus taganemiseks. Võnnu komtuur tuleb eestlaste juure ja teeb neile ettepaneku

Orduvennad tungisid saadikute kallale ja raiusid kuningad ning nende sulased tükkideks

alla anda. Eestlased tekkinud üldises olukorras on sellega nõus. Ka ordumeister soovib asja lahendada rahulikult, kuid nõupidamisel tema juures olevat tapetud sakslaste sugulased ja sõbrad nõudnud kättetasumist, sellega võitlust. Asjaolu, et eestlased olid tõsiselt arvestanud juba alistumise vajalisust ja et selle järele see nõusolek leidis hülgamist, võis omakorda tekitada segadust eesti malevas. Kui võitlus aset pidi leidma, läksid eestlased Sõjamäe raba poole, et siin koonduda, kuid sattusid siin lõksu siia varem paigutatud orduvägede näol. Tapatalgud olid täielised. Ligi 3000 meest eesti malevast langes. Suurem osa siiski oli pääsnud võib-olla juba varem põgenema.

Harju vabadusvõitluse esimese järgu lõpptulemuseks oli, et daanlased andsid end nüüd ordu kaitse alla. Tallinna linn anti üle Viljandi komtuurile Gosvin von Herikele, kes sai oma kaitse alla ka Rakvere. On võimalik, et ordumeister juba enne Sõjamäe lahingut sai teateid, et eestlased on palunud abi Soomest, ning kartuses, kui ta ei hävitaks eesti malevat, siis sinna kuulunud mehed soomlaste tulekul jatkaksid võitlust, mille tulemused oleksid võinud oma tagajärgedelt kujuneda teiseks, ta annab nõusoleku Sõjamäe võitluseks. Üldse alguses näib ordumeister rahulikumat talitada tahtvat kui see tegelikult hiljem aset leidis.

Soomest saabuma pidanud rootsi abi hilinemine oli siiski õige olulise tähtsusega Harju vabadusvõitluse saatuse kujunemisele. Juba kroonik Renner teatab, et eestlased ise olid, vähemalt osaliselt, arvamisel, et ilma abiväe saamiseta Soomest nende valitsus ei võinud kaua püsida. Seda on nad väljendanud Turu linnuse pealikuks.

Teiselt poolt oli see ainult abivägi, mida Soomest võidi anda, ja ta tegevuse edukaks eelduseks oli, et eestlaste malevad võitluses oleksid moodustanud peajõu. Seepärast oleks õigeaegne abi saamine enne Paide koosolekut või vähimalt enne Sõjamäe taplust olnud määrava tähtsusega. Vaevalt siis ka orduväed oleksid nii kindlasti lahingusse astunud maa-ala eest, mis neile ei kuulunud. Teiselt poolt oleks abiväe õigeaegne saabumine olnud moraalselt ja psühholoogiliselt selleks teguriks, mis eestlastele võitlusel väga suure toe oleks moodustanud. Nüüd aga eesti malev Tallinna juures, jäädes ilma valitud tähtsamate juhtideta ja jõudmata ära oodata välispoolset abi, võis elada läbi raske kriisi. Kui see malev aga juba oli hävitatud, siis selle järele saabusid umbes viie päeva pärast saatusliku hilinemisega esiteks Viiburi foogt Johannes Göterson ja päev hiljem Turu pealik Dan Niclisson oma laevastike ja neil asuvate abivägedega Tallinna reidile. Kuigi see kõik kohutas Tallinna võimukandjaid, tundsid nad end siiski selle tõttu julgena, et peavaenlased, eestlased, olid löödud. Juba laevas toodi Turu pealikuks sõnum eesti maleva rängast saatusest ja asjaolust, et Harju- ja Virumaa on antud ordu kaitse alla. See vihastas küll pealikut, kuid muutis üldise olundi hoopis teiseks. Abiväed ei saanud oma vähesuse tõttu üksi rünnata Tallinna. Kavatsatud ühine ettevõte, mis võinuks tuua Eesti edaspidisele ajaloolisele kujunemisele sootuks teise käigu, jäi nüüd sooritamata. Turu pealikul jäi moraalseks kohuseks nüüd esineda rohkem ähvardavalt kui otsustavalt, sest saabumise õiget põhjust Tallinna alla täiesti varjata ei saadud ega olnuks see ka kohane liitlaste poolt. Pealik alustas küll läbi-

rääkimisi Tallinna raega, et tuua oma väed maale, ning teatas Tallinna uuele ülemusele, Gosvin von Herikele, et kuna Rootsi ja Daani on sõjalal, siis tahtvat ta siin koha peal kätte tasuda Daanile oma kuninga eest. Kuid siiski lõpuks suutis Gosvin von Herike viia pealikut rahu tegemisele, millega viimane nõustus arvatavasti võrdlemisi kergelt juba selle tõttu, et tal ei näinud olevat suuri võimalusi Tallinna vallutamiseks, kui ka asjaolul, et tegelik peremees maal polnud enam Daani, vaid ordu. Ja viimase jõud olid tugevamad kui Soomest appitunud seda daanlaste suhtes oletasid. Juhtumil, kui abiväed oleksid siiski maale tulnud ja avanud vaenutegevuse, nad oleksid teadete laialisaatmise kaudu ümberkaudsetele aladele suutnud ikkagi tõmmata enda juure uue eesti maleva. Kuid Sõjamäe katastroof oli liig masendava ilmega ja, nagu öeldud, puudus pealikul ka vastav otsustus. Nii siis sõlmiti 21. mail 1343. a., arvatavasti umbes nädal aega pärast Sõjamäe taplust, rahu Rootsi kuninga Magnuse meeste ja teiselt poolt Daani kuninga Valdemar IV meeste, Tallinna linna ja Daani elanike vahel, missuguse üriku tõestatud ärakiri samast aastast on praegu Tallinna linnaarhiivis. See pärgament-ürik meenutab meie ajaloo üht verist ja valusaimat seika.

Sõlmitud rahu ise on Harju võitluse edaspidisele käigule ses mõttes märkimisväärne, et enam ei tulnud arvestada Rootsi poolt eestlaste sõjalist abistamist. Daani kuninglikud nõunikud Eestis võisid juba rahulikult teel, saadikute kaudu, asju Rootsiaga korraldada, ja kui sellest ei oleks tulnud midagi välja, siis ometi oli Rootsi poolt vaenutegevus määramata ajaks edasi lükatud. Soome abiväed sõitsid tagasi, ilma et nad oleksid saanud midagi kasulikku eestlaste jaoks ära teha.

Ordumeister ise ei jäänud aga pikemalt Tallinna, vaid läks rahustama võitlust alustanud läänlasi, et päästa vähimalt Haapsalut piirajate küüsisist. See muudugi õnnestus tal, kuid üldiselt Põhja-Eesti ala ei rahunenud veel. Võitluse edukas algus, ta senine verine käik ning ülekoos, mis selle liikumise mahasurumisel ilmnes, tekitas üldist viha ja ergutas vastupanule. Veel oli ruumi mõningaiks lootusiks. Kord juba võitluse kinda heitnud rahvast polnud nii kerge otsekohe rahustada, olgugi et see toimus väga valjult ja suurte ohvritega eestlastele.

Kui juba Harju võitluste puhkemisel taotleti Vene abi, missugune asjaolu ei ole aga päris kindel, siis selleks abistamise ainsaks väljendajaks võiks pidada 26. mail venelaste poolt ordu alale korraldatud sõjakäiku, mis ulatus Otepääni. See sõjakäik näib aga sihitud olevat ordu vastu vasturetkena ordu ja piiskopimeeste sõjalisele tegevusele aprillis samal aastal. Igatahes pole meil lähemaid teateid, mis lubaksid kindlamalt ühendada venelaste röövkäiku harjulaste abistamisega. Harju vabadusvõitluste käigule sel ei olnud tegelikku tähtsust. Mõnevõrra olulisem on 1343. aasta teisel poolel venelaste ja leedulaste kavatsatud ühisaktsioon ordu vastu, mis õhutatult ja julgustavalt mõjus eestlastele ja mil seetõttu oli oma osa vabadusvõitluse lõpuperioodis.

Veel ei olnud, hoolimata ränkadest kaotustest vabadusvõitluste esimeses järgus, võitluste jätkamise tung eestlaste hulgas murtud. Mehed, kes pääsid lahingusurmast või teisiti mahalöömisest, põgenesid varjatud paikadesse, metsadesse, soodesse. Koguni hakati nähtavasti kindlustama muistseid linnuseid, et sealt paremini vastu panna. Hulk vabadusvõitlejaid põgenes nähtavasti Saaremaale, aga ka üle lahe Soome ja isegi Rootsi näib neid sattunud olevat. Saarlased, kes alati omasid iseseisvama asendi teiste maakondade hulgas, saavad õhutatult mitte ükski harjulaste võitlusest, vaid võib-olla ka Saaremaale hulganähtavalt põgenike kaudu, ja nii algavad uued võitlused.

Harjust kandus vabadusvõitlus kolm kuud hiljem, nimelt ööl vastu 24. juulit 1343. a., Saaremaale, kus algas eestlaste võitlus eriti ordu vastu. Miks saarlased

oma võitlusega kolm kuud hiljem algasid, seda on raske mõistatada, sest õigem oleks olnud võitlust alustada üheaegselt harjulastega. On väga võimalik, et saarlastele andsid võitluse alustamiseks õhutamist sinna põgenenud harjulased ja läänlased, kes lootsid saarlaste vastuhakkamisega mandril hävitatud eestlaste võitluse vaimu uuesti lõkkele lüüa.

Saarlaste võitlus algas Harju võitluste taoliste üllatustunnakutega, kusjuures surmati sakslased, uputati preestrid ja asuti piirama Saaremaa selleaegset tähtsamat ordu võimu keskust, Põide ordulinnust. Viimane alistuski kaheksapäevase piiramise järele tingimusel, et linnuses viibijail lubatakse vabalt lahkuda; igal orduvõimnal lubati kaasa võtta kaks hobust ja seljakoti täis vara, igal aadlikul üks hobune ja mõök. Piirajate viha oli aga nii suur, et sellest tingimusest ei peetud kinni ja kõik linnuses viibijad visati kividega surnuks.

Nõnda jäigi Saaremaa kuni talvise eestlaste võimu alla. Alles veebruaris 1344. a., kui pakane mere kinni kaanetas, suutsid ordu väed tungida Saaremaale. Algas Harju võitluste viimne verine ajajärk. Ühendatud orduvägi tungis Saaremaale põletamise ja rüüstamisega. Karja „Kooljamägede“ juures tekkis suur taplus, milles langes viissada ordu sõdurit ja paar tuhat saarlast. Võidule vaatamata ei julgenud ordu vägi saabuvaks suveks Saaremaale jääda, vaid lahkus sealt enne jää lagunemist, et järgmisel aastal tulla Saaremaale uuele sõjaretkele, mis kujunes küll juba täielikuks röövretkeks. Kurnatud saarlastel ei jäänud muud üle kui ordult rahu paluda, mis ka vastu võeti, nõudes enne võitluselevade viimist Lihulasse, linnuse hävitamist ja pantvangide andmist. Seega oli lõppenud ligi kaks aastat kestnud eestlaste vabadusvõitlus, mis sai oma alguse Harjumaal alustatud võitlustega.

See raske võitlus nõudis maalt suuri ohvreid. Kaasaegsed kroonikad ei ole pärandanud küll võitlustes langenute kohta arvusi, kuid kindlasti ulatusid need masendavate arvudeni. Teiselt poolt näitasid aga need võitlused, et eestlasi pole kerge allutada võõrale võimule. Sellest said aru ka maa hilisemad valitsejad, sest kui Harju võitluse lõppemise järele Põhja-Eesti müügi teel läks 1346. a. Daanilt ordu valdusesse, siis algas üle maa linnuste kindlustamine ja laiendamine ning uute rajamine.

Ja mida ütleb tänapäeval meie rahvapõlvele Harju vabadusvõitlus oma verise ja kurva lõpuga? küsib dr. O. Liiv oma kokkuvõttes ja vastab sealsamas: „Tal on öelda meile palju ja mõjuvat. Iga rahvas ammutab moraalselt jõudu oma ajaloost. Meie kõik mõtleme uhkustundega oma esivanemaile, kes võitlesid aastakümneid verist ja kangelaslikku võitlust oma maa vabaduse eest. Veel tänapäevalgi jälgime kaasaelamise ja hardusega nende tühandete armutut heitlust Harju vabadusvõitluses. Meie näeme, et relvi väga tihti ei pandud ka siis käest, kui enam polnud mingit lootust võidule, vaid võitluses mindi surma. Kuigi nüüd võime vaid umbkaudu mõista neid suuri ohvreid selles traagilises võitluses, oleme meie uhked oma esivanemaile, et nemad pidasid seda võitlust oma vabaduse eest, et nad oskasid end kaitsta ning surra. Veel praegu, kui loeme selle aja sündmusi, kerkib meis mõte, miks ei leitud täielikku ühiskeelt ja ühtehoidu, et alustada üle kogu eestlaste asustatud maa korraga ühist võitlust. See sunnib meid ikka mõtlema, et siis, kui on vajadus või kui meid ähvardab oht, siis peame meie kõik ühinema ja kindlas üksmeeles võitlema. Et meie rahvas oskab võidelda oma vabaduse eest vahvalt, nagu seda meie esivanemadki on teinud, selleks on meil lähedane ja igavene tunnistus Vabadus sõja näol. Ükski võitlus õige asja eest, oma isamaa vabaduse ja kaitse eest pole lootusetu. Kuigi üks põlv võib selle võitluse ajutiselt kaotada, nagu nägime seda Harju vabadusvõitluses, siis on tema mehine võitlus moraalse jõu andjaks järgnevaile põlvdele uuteks võitlusteks, — ta on tunglaks, mis süütab südameid, vaimustab ja õhutab mehi kõike tegema selleks, et jääks alatiseks püsima vaba riik ja rahvas.“

Püstolkuulipildujaist

Püstolkuulipilduja „Suomi” ja ta tuli

Eessõna.

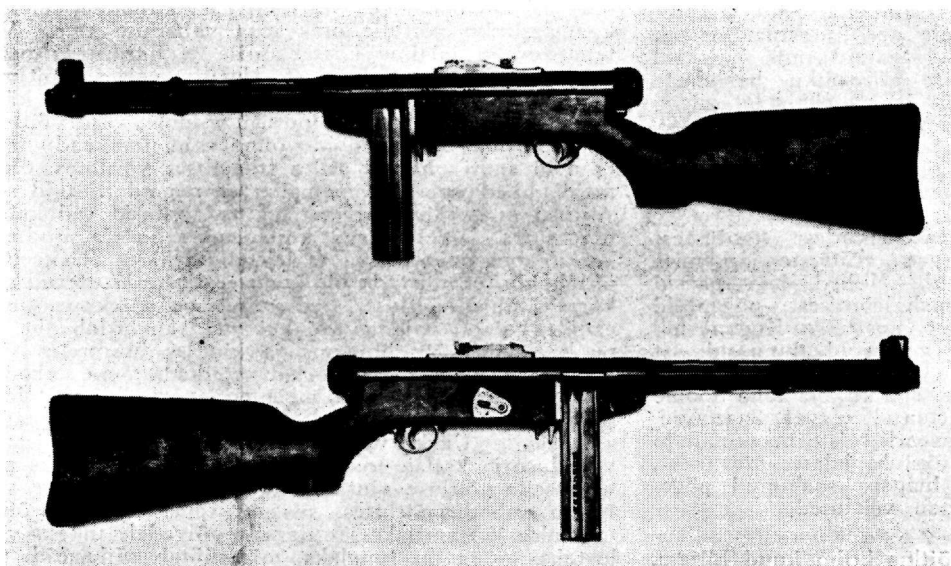
Maailmasõja lõpu poole 1918. a. võeti mõningate sõdivate riikide armeedes uue relvana tarvitusele püstolkuulipilduja, mis oma lihtsa konstruktsiooni, kerge kaalu ning tugevajõulise padruni poolest osutus lähedama tulevõitluses ning rünnakul võimsaks relvaks.

Niisuguse relva järele tõusis tarvidus sellest, et juba keskmisil võitluskaugusel nõuab lahingutule-ülesannete täitmine poolautomaat- ehk iselaadivat relva, mis võimaldaks anda lühikeseks ajaks ilmuva märgi pihta, sihtimist katkestamata, mitu üksteisele kiiresti järgnevat lasku.

Kaasaja sõjapüss seda ei võimaldanud, sest et ta oma puudulike sihtimisvahendeiga, takistustega mehhanismi osade vastastikusel tegevuses ning olles ebamugav käsitlemisel, s. o. igaks uueks lasuks laadimisel, tuli püss palgelt võtta ja sihtimine katkestada, ei suutnud täita tema peale pandud nõudeid ning osutus padrunit kulu poolest ebaökonomiseks relvaks.

Seega loomulikult kujunes püüd luua relv, mis oleks lühike, kerge ja lihtne, oleks suure tehnilise tulekiirusega, võimaldaks kiiret üleminekut üksiktulelt ridatulele ning töötaks padrunitega, mis välimuse ja võimete poolest oleksid analoogilised automaatpüstoli padruneile.

Niisiis maailmasõja kogemuste põhjal konstrueeriti 1918. aastal esimene püstolkuulipilduja Bergmann, mille prototüüp meilgi kauemat aega oli tarvitusel.

Ülal: Pkp. üldvaade vasakult. All: Pkp. üldvaade paremalt

Püstolkuulipilduja omadused.

Püstolkuulipilduja on kerge relv suure laskekiirusega ja magasin suure padrunit mahutavusega (võrreldes automaatpüssiga), on vajalisel silmapilgul võimeline lühikese aja jooksul ja lähedatel kaugustel tunduvalt tõstma tulevõimsust ning on seega tähtsaks ja väärtuslikuks täienduseks teistele jalaväe relvadele.

Püstolkuulipildujate konstruktsioonid on väga mitmekesised, sellest hoolimata, et jõuallikas on kõikide süsteemide jaoks üks ja sama.

Senini tuntud tähtsaimate püstolkuulipildujate süsteemid, nagu saksa Bergmann, itaalia Revelli, ameerika Tompson j. t., töötavad kõik karp- või trummelmagasini, mahutavusega 20—100 padrunit.

Püstolkuulipilduja konstruktsioon ei võimalda padrunitega söötmist lindi abil, sest see teeks püstolkuulipilduja mehhanismi liig keeruliseks, mistõttu pk kaotaks oma lihtsuse, mis praegu on üheks tema iseärasuseks. Püstolkuulipildujaile esitatakse järgmisi nõudeid:

- küllaldane tuletäpsus ja tehniline tulekiirus (tempo);
- kuuli suur elav jõud, algkiirus ja läbistuvõime;
- üksiktule võimalus ja kiire üleminek ridatulele;
- mehhanismi osade tõrkumata ja takistuseta tegevus;
- kerge kaal ja hõlpus käsitlemine ja
- julgeolek, s. o. hädaohutus käsitlemisel (kaitsed, tugev ehitus jne.).

Praegusaja püstolkuulipildujate omadused on järgmised:

- kaal täidetud magasiniga kõigub 3,5–5 kg,
- kaliiber 9–11,43 mm,
- magasin mahutavus 20–100 padrunit,
- praktiline laskekiirus 200–500 lasku minutis ja
- laskekaugus 500–800 m.

Suurema algkiiruse saavutamiseks on püstol-klp. raud pikem püstoli rauast ja kõigub 200–350 mm pikuse piires, mis võimaldab anda kuulile ligi 360 m/sek. algkiiruse.

Niisugune algkiirus ei arenda liig suurt gaaside rõ-

humist, seepärast see võimaldab väga otstarbekalt kasutada püstolkuulipildujais paigalseisva rauaga vaba luku süsteemi, mis töötab tagasipõrke jõul.

Kõige lihtsam automaat-tulirelva tüüp oma töötamise põhimõtte poolest ongi säärane relv, mis töötab tagasipõrke põhimõttel, s. o. niisugusel põhimõttel, kus lasumomendil püssirohu gaaside survest luku esipinnale lukk pannakse liikuma tahapoole.

Säärasel põhimõttel töötaval relval algab lukk tagasiliikumist sel momendil, kui rõhumine, mis antakse edasi lukule kesta põhja kaudu, saab küllaldaseks, et ületada taandurvedru ja teiste jõudude survet, mis pidurdavad luku liikumist, s. o. siis, kui gaaside surve järsult alaneb kuuli lahkumisel rauaõõnest.

Niisugune konstruktsioon ei kõlba aga kõrgeballistiliste omadustega relvadele, s. o. kerge- ja raskekuulipildujaile, mis töötavad täiskaliibrilise padruniga, sest liikuvate osade kaal läheks liig raskeks.

Kerge kaaluga liikuvate osade juures võib aga karta seda, et lukk, mis ei ole rauaga lukustatud, hakkab kohe lasu momendil tagasi liikuma ja võib juhtuda, et gaasid tungivad padrunipesa kaudu tahapoole välja varem kui kuul jõuab väljuda rauast.

Selle tagajärjel oleks hädaohtlik gaaside läbipääs, kuuli algkiiruse ja lennukauguse langus ja võib-olla ka kesta ristlõhkemine, mis lõhuks relva ja võiks saada ohtlikuks ka laskurile.

Seepärast nõuab lukustamata lukuga automaatreleva süsteem rasket ja massiivset lukku, väikest padrunit ja lühikest v.-rauda.

Selle tüüpi tõrjumata töötamise tagatiseks on nõutav veel, et padrunit kest oleks tsilindriline, koonilise kesta juures ta tagasiliikumisel suureneb vaba ruum kesta ja padrunit pesa seinte vahel, mis võib samuti kui luku varajane eemaldamine padrunit kambrist esile tuua gaaside läbipääsu või kesta lõhkemise.

Püstolkuulipilduja „Suomi“ üldine kirjeldus.

Püstolkuulipilduja „Suomi“ 1937. a. t. on paigalseisva vintraua ja lukustamata lukuga automaatrelev, mis töötab tagasipõrke põhimõttel; ta lukk ei ole lasu momendil rauaga suletud mingisuguse riivi ega tappide abil, seepärast nimetatakse niisugusel põhimõttel töötava relva ka vabaluku süsteemi relvaks.

Püstolkuulipilduja „Suomi“ konstruktsioonis on ühendatud kõik nõuded, mis on vajalised vabaluku süsteemile, s. o. ta ehitus on väga lihtne, tugev ja vastupidav; mehhanismid on äärmiselt lihtsustatud ja viimistletud ajanõuete kohaselt. Laskmine püstolkuulipildujast sünnib magasinil abil Parabellumi 9 mm padrunitiga, mil on tsilindriline kest, kusjuures lasketempo on 700—800 lasu minutis, praktiline laskekiirus kõigub 450—500 lasu minutis.

Jahutamiseks on ette nähtud raua vahetus iga 8—10 magasinil tühjendamise järele.

Püstolkuulipilduja padrunit pesa lukustust lasu momendil tagab massiivne lukk, luku inerts, taandurvedru jõud ja gaaside surve kesta sisekülgedele.

Laskmisel tekkinud gaasid panevad luku tahapoole liikuma, kusjuures sünnib kesta väljaheitmine, taandurvedru kokkusurumine ja luku vinnastamine (üksiklasul).

Luku ettejooksul taandurvedru mõjul sulu esipind lükkab järjekordse padrunit padrunit pesa, suleb padrunit pesa, ja et lööknõel liigub koos lukuga ning ulatub sulu eelpinnast välja, siis tekib luku ettejooksul lask.

Päästumehhanism on nii konstrueeritud, et üksiklasulise tule juures peab trikli iga lasu järele sõrme rõhumise alt vabastama ja iga uue lasu saamiseks uuesti triklike vajutama.

Püstolkuulipilduja võimaldab anda üksik- ja ridatuld.

Ümberseadja erilise konstruktsiooni tõttu on üleminek ühelt tulelt teisele väga lihtne. Pk lae parempoolset küljel asub n.-n. ümberseadja pööriku plaat tähtedega „K. Ü. R.“.

Kui ümberseadja pöörük asetseb täht „K“ kohal, on pk kaitsevinnas, täht „Ü“ kohal ta tähendab üksiktuld ja täht „R“ kohal ridatuld.

Vintraua küllaldane pikkus 31,5 sm laseb täieliselt ära kasutada püstolpadruni jõu, võimaldades luua mõjuvat tuld kuni 500 m kauguseni.

Lukk on hästi tihedalt sobitatud putklukukojasse, mistõttu see töötab ka ridatule juures rappumiseta, mis märksa vähendab hajumist. Luku käigust — putklukukoja sisemusse tekkinud kompressioon leiab väljapääsu läbi putkkübaras olevate aukude.

Kuulipilduja magasin mahutab 25 padrunit ja on altpoolt magasinil pesa kaudu kuulipildujaga ühendatud, moodustades seega tulistamisel vasaku käe jaoks stabiilse toe.

Kerge kaalu tõttu suudab püstolkuulipildujat kanda ühes laskemoonaga (ühe tuleüksusega) üks mees, nii lahingus kui ka rännakul.

Püstolkuulipilduja tähtsaimad osad:

Vintraud.

Vintraua ümbrik kirbuga.

Putklukukoda ühes laeliistu ja sihtimisvahenditega (sihik jaotustega kuni 500 m).

Lukk lööknõela ja tõmbikuga.

Taandurvedru ühes varva ja putkkübaraga.

Päästumehhanismi karp ühes päästumehhanismiga.

Ümberseadja.

Laad.

Püstolkuulipilduja ja laskemoona tähtsaimad mõõdud.

Kaliiber	9 mm (parabellumipadrunit)
Pk üldine pikkus	870 mm
Vintraua pikkus	315 mm
Vintraua soonitud osa pikkus	299,5 mm
Vintsoonte arv	6
Vindi käik	parempoolne
Sihtjoone pikkus	440 mm
Pk üldine raskus magasinil	4865 g

Magasini raskus tühjalt	212 g
Magasini raskus täidetult	522 g
Magasini pikkus	168 mm
Magasini mahutavus	25 padr.
Padruni kaal	12,1 g
Kuuli kaal	8 g
Laengu kaal	0,4 g
Kesta kaal	3,7 g

Püstolkuulipilduja ballistilised andmed ja kuuli läbistusvõime.

Kuuli algkiirus V 12,5 m 387 m/sek.
 Kuuli elav jõud ehk suudme energia 55 kg/m
 Gaaside maksimaalne surve . . 2300—2500 kg/sm²
 Kuuli läbistusvõime (kuusk-mänd):

25 m pealt keskmisel (7-tollist lauda)	175 mm
50 " " " (6 " ")	150 "
100 " " " (5 " ")	125 "
300 " " " (4 " ")	100 "
500 " " " (3 " ")	75 "

Pk lasketempo ehk töötamistakt on 700—800 lasku min.
 Praktiline laskekiirus 450—500 lasku min.

Kaasaegsed püstolkuulipildujad heidavad ridatule juures välja õige väikese ajaüksuse vältel suure hulga raskeid kuule, kujunedes seega vastase elava jõu hävitajaks — nagu juba eespool öeldud, võimsaks relvaks lähedamaa tulevõitluses.

Oma tuleomadustelt on püstolkuulipilduja väga kohane kiiresti liikuvate ja lühikeseks ajaks ilmuvate märkide tulistamiseks ja tule kiireks ülekandmiseks ühelt kardetavalt punktilt teisele, sest ta võimaldab kindlasti iga valanguga tabada ka väiksemaid peakujusid kau-

gustel kuni 100 m, rinnakujusid kuni 200 m ja kolmandikkujusid kuni 300 m.

Seega püstolkuulipilduja mõjuva tule piirkond ulatub kuni 300 meetrini.

Suurematel kaugustel ridatuli püstolkuulipildujast ei anna mõjuvaid tagajärgi märkide tulistamisel, sest käelt või toelt lastud ridatule valangud ei ole kuigi tihedad.

Hajumise peamiseks põhjuseks on laskmisel tekkinud püstolkuulipilduja raskest lukust tingitud rappumine, laskemoona iseärasus, mis on väga tundlik ilmastiku mõjudele, ning laskuri poolt tehtavad sihtimisvead.

Et tabada märki keskmistel ja suurematel kaugustel ridatulega, tuleb täpselt arvestada ilmastiku olusid ja teisi kuuli lennule mõju avaldavaid tegureid. Parimaid tagajärgi võib anda hästi sihitud üksik laskude seeria paigalseisvate märkide pihta kuni 500 meetrini.

Et püstolkuulipilduja on suure laskekiirusega, ta tuletihedus aga juba mõne saja meetri kaugusel tugevasti langeb, siis on viimasel ajal hakatud mõnel pool püstolkuulipildujaid varustama kergete jalgadega, mis kinnitatakse püstolkuulipilduja putkumbriku esiotsale, nagu kergel kuulipildujal, saavutades seega laskmisel häid tulemusi.

Kokku võttes võib ütelda, et püstolkuulipilduja on võimas ja väärtuslik abirelv võitluses peamiselt kallal tungi viimsel perioodil kaevikute ja tõkete vahel ning metsades ja asulais; ta on väga kerge relv, hõlpsasti kantav ja ümberpaigutatav, ja tuld temast võib avada igast asendist ning seisangust ja isegi käigul.

Püstolkuulipildujate arenemine kestab praegu intensiivselt edasi, nii et arvatavasti lähemas tulevikus võib oodata võimsamaid ja veelgi otstarbekamaid püstolkuulipilduja süsteeme.

N. Mirt,
 relvatehnik.

Uudisteos sõjamälestuste alal

Sakala Partisanide Ühingu kirjastusel ilmus trükist kapten P. Kangro koostatud raamat „Mälestusi ja jutustusi Sakala partisanest Vabadussõjas 1918—1920“, mis käsitleb 40 Vabadussõja veteraani poolt jutustatud ja kirjutatud mitmekülgseid väga huvitavaid lahinguelamusi ning mälestusi rindelt ja tagalast. Pealeselle on raamat Sakala partisanide Vabadussõja-aegse juhi major O. Oidermanni VR II/3 elulugu, kus sõjakaaslased iseloomustavad teda kui kangelaslikku väeosa ülemat ja lahingumeest. Samuti on toodud eluloolisi andmeid ühes piltidega langenud ja hiljem surnud ohvitseride kohta.

Raamatu suurus on 192 lk. formaadis 26×19 sm („Kalevipoja“ või koguteos „Johan Laidoneri“ kaust). Raamatut illustreerib sada Vabadussõja-aegseid sündmusi kujutavat ülesvõtet ja skeemi.

Raamat maksab Kr. 2.—, mis on, arvestades säärase ajaloaliste teoste toimetamiskulusid, väga odav.

Kuna teaduslikus ajaloolises käsitelus vaadeldakse Vabadussõda peamiselt sõjaliselt, poliitiliselt, sotsiaalselt ja majanduslikult seisukohalt, siis paratamatult jääb tagaplaanile isiklike psüühiliste elamuste käsitelu. Jää-

vad tagaplaanile kõik need tegurid, nagu isamaa-armastus, nooruse tarmukus, võidutahe, optimism ja julgus, mis viisid Vabadussõja võidurikka lõpuni. Käesoleva Vabadussõjast osvõtnute jutustuste ja mälestuste koguga tahetaksegi kanda edasi järeltulevatele põlvetele Vabadussõja-aegset võiduvaimu, juhtide ja sõdurite ohvri-meelsust, kangelasmeelt ja isamaa-armastust, et seega kaasa aidata rahva sõjalise mentaliteedi arenemisele ja võitlus- ning võidutahte kujunemisele uues kasvavas põlves.

Esmakordselt näeme selles raamatus nii suurel arvul isiklike mälestusi ja jutustusi, missugused kõik on kontrollitud Sõjaarhiivis dokumentide põhjal ja seega osutuvad tööoludele vastavaiks. Mälestuste kirjutamisel on säilitatud mälestusainestiku värskest ja omapärasust, samuti on jäetud muutmata Vabadussõja ajal tarvitatud sõdurite omapärane erikeel.

Raamat on müügil kõigis suuremates raamatukauplustes. Raamatu müügi keskladu on Tallinnas „Päevalihe“ raamatukaupluses. Peale selle võib raamatut tellida otseselt Sakala Partisanide Ühingu kaudu: Tallinn, postkast nr. 334, ja Viljandi Sakala Partisanide Pataljoni Staap.

„KOTKAKODU“

Noorte Kofkaste suvikodu Kubijal, Võrumaal

Kaitseliidu poolt on muretsetud noorte kotkaste jaoks suvikoduna kasutamiseks Võrumaal Kubija suvituskohas Kaugjärve kaldal suur kolmekordne maja. Suvikodu „ristsed“ toimusid juba möödunud sügisel — seal peetud juhtide esimeste õppe- ja nõupidamis-päevade puhul — ja noorte suvikodule anti nimeks „Kotkakodu“.

„Kotkakodu“ looduslik ümbrus on üks kauneimaid kohti ja tervislikult parimaid paiku Eestis — mägismaa, laialdased kuivad õhu- ja päikeserikkad männimetsad, järved, jõed... Midagi ei jää soovida lisaks. Ja ümbruskonna rahvas on üldiselt tuntud kui kõige lahkem, kõige südamlikum ja kõige sõbralikum kogu maal.

„Kotkakodu“ ruumid mahutavad normaalselt 100 inimest. Seal on 34 eluruumi, 2 saali, kaminatuba, köök, kelder, mitmesugused teised vajalised ees- ja kõrvalruumid ning avarad rõdud iga majakorra jaoks. Kõik ruumid — elutoad, söögisaal, „vapisaal“, lugemistuba j. t. — on sisustatud eesti muuseumimotiivilises kaunistuses stiilse mööbliga. Üldiselt on sisustamise juures ruumide dekoratiivsele küljele osutatud palju tähelepanu, niivõrd kui piiratud võimalused seda esialgselt on lasknud teostada.

Suvised tegevuse alguseks valmib otse „Kotkakodu“ ette Kaugjärve ehitatav ajakohane ujumisbassein hüppe- ja liuglemistorniga. Osaliselt suvikodus viibivate poiste jõuga korraldatakse mitmesugused mängu- ja spordiväljakud. „Kotkakodu“ lähikonnas asetsevad avarad metsaalused pakuvad häid võimalusi laagrite korraldamiseks.

Kohalepääsmine on hõlpus — Võru jaamast otse läbi metsa minnes 2 km; maanteed mööda on tee poole kilomeetri võrra pikem. Ka sõidukitega pääseb otse „Kotkakodu“ ette.

Eeloleval suvel algab „Kotkakodu“ mitmekesine tegevus, mille kohta annab alljärgnev osa ligema ülevaate.

„Kotkakodu“ juhtiv koosseis ja ametkond.

„Kotkakodu“ tegevuse üldjuhiks ja vastutavaks isikuks on NK Peastaabi poolt määratud „Kotkakodu“ vanem. Abijõududena ja tegevusalade juh-

tidena rakendatakse 3—4 noortejuhti, peamiselt noortemagistrite ja kotkajuhtide hulgast. Arstliku kontrolli ja tervishoidliku julgeoleku eest hoolitseb „Kotkakodu“ arst. Toitlustusala korraldajaks on valitud perenaine ühes vajalise arvu abilistega.

Tegevusalad poistele.

Tegevusalade valikul on seatud eesmärgiks:

1. hoolitseda poiste kehalise arengu ja tervisliku kosumise eest;
2. kasvatada poistes kõlbelist ja isamaalist meelust ning vaimset erksust;
3. ette valmistada või täiendada poiste oskusi ja võimeid tegutsemiseks salga- ja rühmajuhtidena;
4. arendada poistes töötatet ja tööskust füüsiliseks tööks ja käsitöödeks.

Eesmärgi saavutamiseks on ette nähtud mitmekesiste tegevusalade rakendamine. Nõnda on kehalik- ja kasvatuslikel aladel: ujumine ja vetelpääste harjutused, mitmesugused kergespordi alad, nagu jook-sud, hüpped, heited, ronimine jne., sportlikud mängud — võrk-, korv-, rahvaste- ja pesapall, kurnilöömine jne.; välimängud; matkamiseks pakub Võrumaa kaunis loodus lõpmatuid võimalusi — Kasaritsa, S.-Munamägi, Rõuge, Vastseliina jne. Noorkotkaliikel oskusaladel — kauguse määramine, teemärgid, kaardi lugemine, orienteerumine kaardi ja kompassi abil, signaliseerimine, telgi püstitamine, selle mahavõtmine ja pakkimine, välivoodi ehitamine, pur-

„Kotkakodu“ järvelt vaadatuna

Parim supelpaik Kaugjärves asub „Kotkakodu“ värava ees

rete, nõõrredeli ja silla valmistamine jne. Järgu- ja erikatsete sooritamine. Tubase (vihmase ilma) tegevusena — mitmesuguste käsitööde tegemine, keelpillimängu õppimine ja onkestriharjutused, laulude õppimine, lugemislaua ja raamatukogu kasutamine, mitmesuguste lauamängude, nagu male, kabe, ping-pongi, maailmareisi j. t., kasutamine, kirjutamine kodusseile ja tuttavaile sõpradele j. m. Välistööde alal — „Kotkakodu“ ja selle ümbruse korrastamine ning kaunistamine, spordi- ja mänguplatside korraldamine, ujumisbasseini puhastamine jne. Marjade ja seente korjamine, kui neid on saada. Igapäevases programmis esinevad tseremooniad, keskustelu- ja lõkkeõhtud.

Tegevusse rakendatakse poisid nende jõu ja võimete kohaselt.

Peale siin loeteldud tegevusaladel organiseeritud tegevuse jääb poistel vaba ehk „oma“ aega, mida igaüks kasutab oma soovi kohaselt.

Poiste tegevuse perioodid „Kotkakodus“.

- I periood 3.—14. (või 7.—14.) juunini;
- II periood 19. juun. — 2. (või 19.—25. juun. ja 25. juun.—2.) juulini;
- III periood 4.—17. (või 4.—10. ja 10.—17.) juulini;
- IV periood 19. juul.—1. (või 19.—25. juul. ja 25. juul. kuni 1.) augustini;
- V periood 2.—15. (või 2.—8. ja 8.—15.) augustini.

Päevakava.

- Üldine päevakava iga päeva kohta on järgmine.
- Kell 07.30 — äratus, võimlemine, pesemine;
 - 08.15 — hommikueine;
 - 09.00 — lipu heiskamine;
 - 09.30 — ülevaatus;
 - 10.00 — töö- ja tegevusalad;
 - 12.00 — vaba aeg;
 - 12.30 — ujumine;
 - 13.30 — lõuna ja puhkus;
 - 16.00 — mitmesugune tegevus, mängud, võistlused jne.;
 - 18.00 — ujumine;
 - 19.00 — õhtusöök;
 - 19.30 — vaba aeg;

- 21.00 — lipu langetamine;
- 21.30 — lõke, keskustelu;
- 22.20 — õhtupalvus ja magamine;
- 22.45 — täieline rahu.

Kord ja sisekorraldus.

„Kotkakodus“ valitseb kõigile noorte kotkaste kombeile ja seadusile vastav kord. Heakorra järel valvavad eriti sisekorra pealik (üks vanemaid juhte) ja korrapidaja ühes abiga (poiste hulgest).

Kõik „Kotkakodus“ viibivad poisid jaotatakse salgakdesse (8—10 p. salgas) ning igale salgale määratakse üks vanemaid poisse (üle 16 a.) salga juhiks, kes hoolitseb oma salga poiste heaolu ja korra eest. Iga salk paigutatakse kas omaette või kahte kõrvuti asetsevasse tuppa.

„Kotkakodus“ maksvale korrale mitteallujaid võib „Kotkakodu“ vanem saata koju.

Tervishoid ja julgeolek.

Poiste tervishoidliku heaolu eest hoolitseb „Kotkakodu“ arst, kes vaatab poisid läbi ja teeb kindlaks nende tervisliku seisukorra „Kotkakodusse“ tulles ja sealt lahkudes (nakkushaigust põdevaid poisse ei võeta „Kotkakodusse“). Arst teeb iga poisi kohta korraldused ta ujumise, sportimise ja muu tegevuse suhtes tervishoidlikust seisukohast. Ujumiseks on basseini jaotatud vastavalt mitteujujatele (või väikese ujumisoskusega poistele) ja headele ujujatele. Ujumise juures on kogu aeg korraldatud vajaline järelevalve. Väljaspool ettenähtud aega pole kellelgi lubatud minna ujuma. Salgajuht peab kogu aeg olema teadlik, kus ükski poiss ta salgast viibib. Haigete eraldamiseks on reserveeritud 2 täielise sisseeadega haigete tuba.

Poiste vaba keheline tegevus värskes õhus, korralik ja reeglipärane söömine ning küllaldane puhkeaeg tagavad poiste tervisliku kosumise ning vastav järelevalve nende julgeoleku.

Osavõtu tingimused ja registreerimine.

Osa võtta võivad „Kotkakodu“ tegevusest kõik Noorte Kotkaste organisatsiooni liikmed alates

Ilus mägimaastik ja arvutud järved on Võrumaal matkajate päralt . . .

10 aasta vanusest. Väljastpoolt organisatsiooni võimaldatakse korralikele pois-tele osavõttu ainult sel juhul, kui jääb vaba ruumi. Ka nende registreerimine toimub malevate staapide kaudu.

„Kotkakodusse“ ei võeta poisse, kes põevad mingisugust nakkushaigust või teisi kardetavakujulisi haigusi (langetõbe v. m. sellenast).

Osavõtt on korraldatud kavas ettenähtud 1- või 2-nädalaste perioodide kaupa — (terve aeg, ühes kohale- ja ärasõidu päevadega, on 2 nädalat — 14 päeva, kuid võimalik on samuti osa võtta ainult üks nädal — kas 1. või 2. pool vastavast perioodist), ainult esimene terve tegevusperiood on 12 päeva ja selle poolperiood 8 päeva (viimne pool).

Tasuda tuleb osavõtjail ainult tegelik toidukulu (päevas 80 senti: hommikeine 25 s., lõuna 30 s., ja õhtusöök 25 s.), s. o. täis tegevusperioodi (14 päeva) eest ümarguselt kr. 11.— ja iga esimese poolperioodi (7 päeva) eest kr. 5.50 ja iga teise poolperioodi (8 päeva) eest kr. 6.30. Need hinnad on arvestatud tänapäeva turuhindade alusel, kusjuures turuhindade muutumisel teatatakse ette osavõtumaksu muudatused.

Sõit raudteel Võrru ja tagasi on Noorte Kotkaste organisatsiooni liikmeile ette nähtud tasuta; selleks paluda kohalikust Kaitseliidu Maleva staabist vastav tasuta sõidu pilet (ka tagasisõiduks).

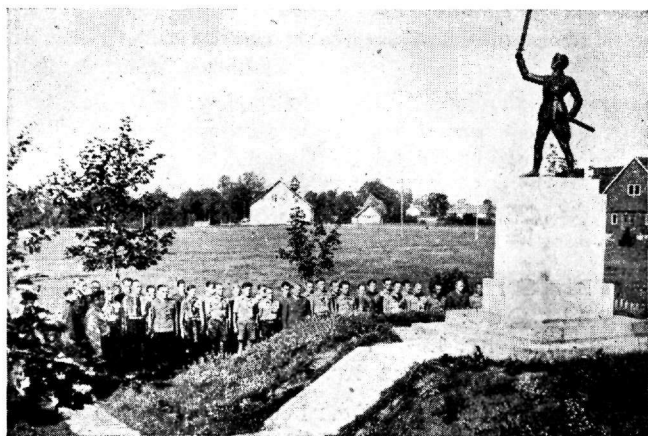

Kubija Kaugjärv Võrumaal

Osavõtjail tuleb jõuda Võru jaama vastava tegevusperioodi (täis- või poolperioodi) esimese päeva hommikupoolsete rongidega (praeguse sõiduplaani järgi Petseri poolt kell 10.21 ja Valga poolt kell 10.12); ärasõit Võrust toimub hommikupoolsete rongidega vastava tegevusperioodi viimisel päeval.

Osavõtuks registreerida tuleb sellekohase registreerimislehega (või antud nõuete järgi täidetud lehega), mil on isa või ema allkiri vastava koduse loa tõendusena ja vanakotka või -hauka allkiri noorte kotkaste üksusse kuuluvuse tõendusena. Registreerimisleht tuleb saata maleva staapi hiljemalt 15. maiks (ükskõik missugusest tegevusperioodist keegi osa võtta soovib), kust need edasi saadetakse peastaapi. Kui pärast eelregistreerimist jääb veel vabu kohti mõnele tegevusperioodile, teatatakse sellest malevaile, et hilisemaid soovijaid registreerida.

Kaasa võtta tuleb järgmine isiklik varustus: noore kotka vorm (müts, pluus, lühik. püksid, sukad, kingad); vihmamantel või kerge palitu; järgnevalt loeteldud varustus, pakitud seljakotti ja lukustatavasse kohvrissi: 1 paks või 2 õhukest voodivaipa, 3 voodilina (vähimalt 125 × 190 sm), 2 padjapüüri (mitte vähemad kui 50 × 65 sm), 2—3 vahetust aluspesu, magamissärk, villane kampsun, treeningpüksid, spordikingad, ujumispuksid, sokid, 2 käterätti, seep, kamm, hambahari ja -pasta (või -pulber), ninarätikuid, nõelu, niiti (juhustl. parandusiks, sukkade nõelumiseks, nõopide etteõblemiseks jne.) ja nõope, tasku- või pussnuga, kirjutustarbeid (kirjapaber, sullepea, pliits jne.) ja märkmik; soovitav on kaasa võtta veel: tagavarakingad või -saapad, vile, kompass, tasku-elektrilamp, muusikariist (mandoliin, viiul, gitarr, kannel, suupill v. m.), noore kotka laulik („Laulgem, poisid...“), püüvõrk, päevapildiparaat jn. isikliku huviala harrastamise vahendeid.

„Kotkakodulaste“ matkasihte — Rõuge ja sealne Vabadussõjas langenute mälestussammas

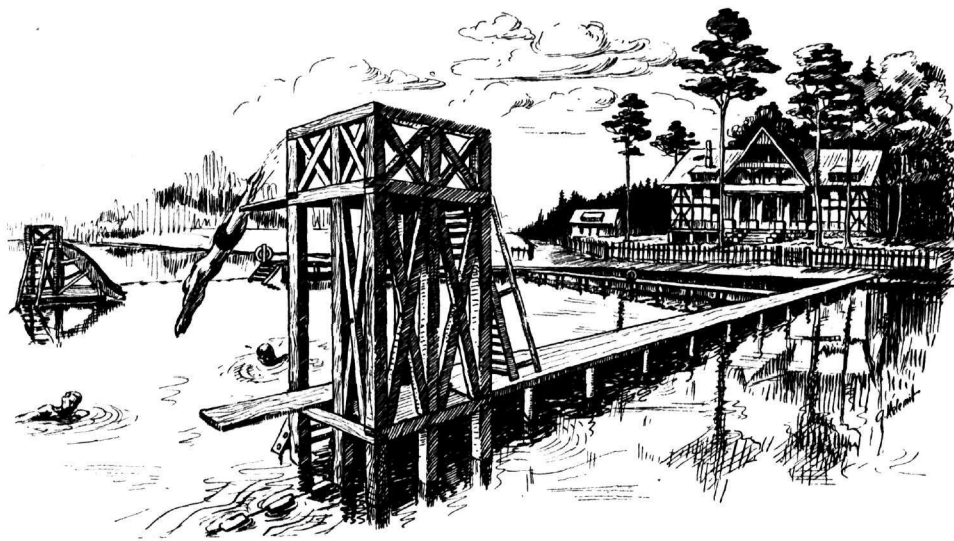
„Kotkakodu“ kasutamise võimaldamine teisteks otstarveteks.

Matkagrupid — esmajärjekorras võimaldatakse ööbimis- ja puhkepaika noorte kotkaste matkagruppidele, kuid võimaluse järgi ka teistele — kodutütarde, skautide, gaidide ja teiste organisatsioonide noortele ja kooliõpilastele, samuti ka Kaitseliidu ja Naiskodukaitse gruppidele, matkajate jaoks reserveeritud ruumides või vastava laagrivarustuse olemasolul „Kotkakodu“ ümbruse laagriplatsidel. Sellest tuleb vastava matkagrupi juhil „Kotkakodu“ vanemale ette teatada ja saavutada vastav nõusolek. Tasu „Kotkakodus“ peatumise korral võetakse tegelike toidu- ja koristamiskulude ulatuses.

Külastajad — „Kotkakodus“ viibivate noorte vanemad, organisatsioonis tegutsevad vanemad juhid j. t. „Kotkakodu“ tegevusele või organisatsiooni-

dele lähedal seisvad tegelased — leiavad võimaluse lühiajaliseks peatuseks „Kotkakodus“. Nende jaoks on reserveeritud eritoad vajalise sisustusega ööbimiseks. Soovist tuleb „Kotkakodu“ vanemale teatada ja temalt saada vastuvõtuks nõusolek. Tasu võetakse tegelike toidu- ja koristamiskulude ulatuses (umbes kr. 1.25 öö-päeva eest). Voodipesu kaasatoomine on vajaline.

Teistele organisatsioonidele — peamiselt noorte-organisatsioonidele — võimaldatakse „Kotkakodu“ kasutamist mitmesuguste kursuste korraldamiseks, nagu ujumiskursus, spordijuhtide kursus jne., kui see ajaliselt osutub võimalikuks, ilma et sellest tekiks takistusi Noorte Kotkaste organisatsiooni omadele ettevõtetele „Kotkakodus“. Tasu „Kotkakodu“ kasutamise eest on vastava kokkuleppe järgi Noorte Kotkaste Peastaabiga.

Noorte Kotkaste Peastaabi poolt ehitatud „Kotkakodu“ ujula

TELLIGE ENDALE

NOORTE KOTKASTE JUHTIDE AJAKIRI

K O T K A S

JA NOORTE KOTKASTE AJAKIRI

NOOR KOTKAS

KOTKAS maksab aastas kr. 1.50, poolaastas kr. 0.80. **NOOR KOTKAS** maksab aastas kr. 1.—. Mõlemad ajakirjad koos tellides aastas kr. 2.—

Toimefus ja talitus: Tartu, Võidu 10
Posti jooksev arve nr. 2133

20 aastat

Asutava Kogu kokkuastumisest

Jüripäev 1919. a., s. o. kakskümmend aastat tagasi, oli noorele Eesti Vabariigile suureks pidupäevaks. Sel päeval astus kokku meie esimene parlament — Eesti Asutav Kogu.

Pärast Vabadussõja kaldumist õnneliku lõpu poole oli tarvis maale korraldavat kätt ja riigi elu rajavat seadusandlikku asutust. Selleks otsustas Eesti rahva senine kõrgem võimukandja, Eesti Maanõukogu, välja kuulutada Asutava Kogu valimised. Asutava Kogu valimiste käiku vaatlesime „Kaitse Kodu!“ eelmises numbris, täna heidame pilgu Asutava Kogu avamisele ja esimesele kokkutulekule jüripäeval, 23. aprillil, 1919. a. „Estonia“ kontsertsaalis.

Naeratav ja rõõmus kevadpäike juhatas oma kuldsete kiirte vihuga sisse selle piduliku päeva algust, mil 120-liikmeline Asutav Kogu asus „Estonia“ kontsertsaali oma esimesele avakoosolekule. Päeva pidulikkust aitab tunduvalt tõsta riigiasutuste ja paljude eramajade dekooreerimine Eesti rahvusvärvi lippudega. Uhkelt lehvivad sini-must-valged lipukangad kevadise päikese helkides ja inimestegi näod on tõmbunud kevadiselt rõõmsale naerule.

Kella kaheteistkümneks koguneb „Estonia“ teatrimaja kontsertsaali-poolse osa ette tihe rahvahulk, kes jälgib ilmse huvi ja vaimustusega Asutava Kogu liikmete kogunemist riigi edaspidist korda määrava parlamendi avakoosolekule. Teatrihoone sissekäigu juures seisavad valvel Eesti noored sõdurid nagu raidkujud.

Varsti on 120 Asutava Kogu liikmest kohal 117 liiget. Vabariigi Valitsus, eesotsas Peaminister K. Pätsiga, võtab aset kontsertsaali lava ees päris lihtsa laua ääres, kuna Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ühes paljude kõrgemate ohvitseridega istub kontsertsaali parempoolsel rõdul. Teisel pool rõdu asetuvad välisriikide diplomaatlikud ja sõjaväelised esindajad. Silmapiilk on väga pidulik.

Kell 11.45 astub kõnetooli Maanõukogu esimees K. Parts, kes kuulutab sügavas vaikuses Asutava Kogu avatuks. Järgneb juhataja valimine. Asutava Kogu esimeheks valitakse rõhuga häälteenamusega A. Rei, kes asub kell 13.35 kõnetooli ja pöördub sealt sütitava kõnega koosolijate poole:

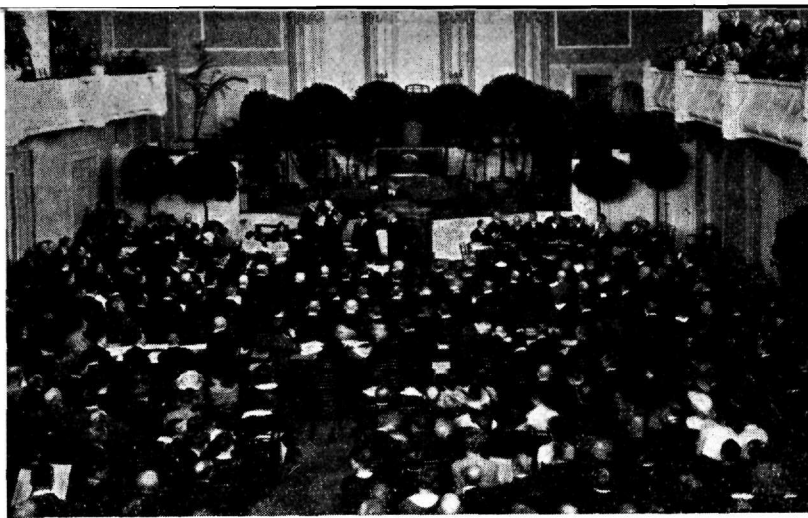
Austatud rahvasaadikud! Me kõik oleme suure, auosaliseks saanud. Eesti rahvas on meid valinud oma saatuslikke eluküsimusi otsustama. Meie kõigi peale on rahvas seadnud suure, raske ja vastutusrikka ülesande. Meie Asutav Kogu, kui Eesti rahva suveräänse tahtmise avaldaja, peab kogu meie seltskondliku korra ümber ehitama, uuele alusele rajama, ja kõigepealt Eestile uue, avara riikliku hoone ehitama. Määratu uuenudustöö seisab Eesti Asutaval Kogul kõigil aladel ees.

Me teame, et need ülesanded nõuavad kõigi meie vaimsete ja isegi meie kehaliste jõudude pingulekiskumist. Kes meie seast ei tunneks seda määratu suurt ajaloolist vastutust ja seda raskust, mis seisab Asutava Kogu õlgadel! Suurt ajaloolist tööd tegema on meid saatnud Eesti rahvas. Eesti rahva saatus on olnud raske. Vähe on Euroopas rahvaid, kelle vastu ajalugu on olnud nii kalk ja võõrasemalik kui meie vastu. 700 aasta jooksul on rahvas olnud võõraste käskida ja käsutada. Eesti rahva saatus määramisest ei ole Eesti rahvas ise millegagi saanud osa võtta. Nüüd on Eesti rahva suveräänse tahtmise esindajal, Eesti Asutaval Kogul, otsustada, missugune peab olema Eesti riiklik kord, missugused uuendused on tarvilised, kuidas on vaja luua uus, vaba, iseseisev Eesti.

Suur maailmasõda, mis inimsoole tõi nii otsata palju verevalamist ja nii otsata palju kannatusi, süütas rahvaste südames põlema rahvaste vabaduse ja enesemääramise aated nii heleda tulena nagu seda kunagi ei ole olnud. Need riigid, kes oma rahvaid koos hoidsid ai-

Rahvas „Estonia“ teatrimaja ees Asutava Kogu avamisel

Vaade Asutava Kogu avamiskoosolekule

nult vägivald ja alasti jõu abil, need riigid varisesid kokku selles verises tuleproovis, mida maailmasõda enesest kujutas. Üle kogu maailma, iga üksiku südames leidis ootamatut ja ennekuulmatut vastukaja rahvaste enesemääramise nõue: ükski rahvas ei tohi teist rõhuda ega valitseda. Iga rahvas peab oma saatuse otsustama. Need põhimõtted on saanud nii elavaks, nii põlevaks kõigi rahvaste südames, et ka Eesti rahvas endale silmapilgu leidis seda õigust enda kohta maksmata panna. Suure maailmasõja rahvasteheitluses langes esimesena kokku Vene tsaaride despootlik valitsus. Venemaa, mis tärkas vana tsaarideriigi varemetel, kuulutas maksvaks enesemääramise põhimõtted ka Venemaa rahvaste vahekorra kohta. Sellega avanes Eesti rahvale vormiline õigus ja võimalus seda enesemääramise põhimõtet enda kohta maksmata panna. Sellest õigusest tarvidust tehes tuli Eesti rahvas peagi paratamatalt iseenesest täielise riikliku iseseisvuse ja rippumatuse nõudmise juure. Sel saatustlikul silmapilgul, kui meie maad Damoklese mõõgana ähvardas Saksa okupatsioonivägede maaletungimine, sel ajal, kui lagunev Vene riik midagi ei teinud, et seda ähvardavat hädaohtu ära pöörda, meid tema käest ära päästa, sel silmapilgul kuulutasid Eesti rahva esindajad, Eesti Maapäev, Eestimaa iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks. Me teame ja see paratamatult sündmuste käiku enam muuta ei suutnud. Mis paratamata pidi tulema, see sündis. Meie maa okupeeriti.

Üleliigne on peatuda okupatsiooniaja juures ja meele tuletada seda musta aega. Mis oleks saanud meie rahvast, kui maailmasõjas imperialistlik Saksamaa oleks võitjaks jäänud?

Kindlas võidujoovastuses ja võidulootuses kuulutasid võitjad, et meie rahvast ootab meie maalt väljasurumine. Eesti rahvas peab ära kaduma Eestimaalt! Nii oli otsustatud ja igal pool kuulutati, et see on paratamatu, et Saksamaa võit on täiesti ärapäõrmatu ja et ükski võim ega vägi seda enam ei saa muuta. Meie rahva auks peab ütleva, et ta oma määratu suures enamuses kordagi ei nõtkutanud põlvi nende võitjate ees. Visalt seisis rahvas vastu, seistes opositsioonis sellele alasti püssitikkude võimule. Hoolimata okupatsioonivõimude tõotustest, seletustest ja hooplemistest, et Saksamaa võit on kindel ja et seega Eesti rahvas on määratud jäävalt suuremisele, kõigest sellest hoolimata

vaatas rahvas okupatsioonile nagu ajutisele raskele unenäole, mis varsti möödub. Ja nii see sündis. Aimus ei petnud meie rahvast, meie maa vabanes okupatsiooni ikkest. Vägevad liitriigid olid otsustanud kõik oma jõud kaalule panna, et mitte maailma valitsemist jätta militaristliku Saksamaa kätte. Vahvad liitriikide sõjaväed purustasid Põhja-Prantsusmaa väljadel Saksa sõjavõimu ja ühes sellega langesid selle võimu ahelad ka Eestis. Eestimaa seaduslikud esindajad ja seaduslikud võimud võisid jälle alata oma katkestatud tegevust.

Sel silmapilgul, kui novembrikuus okupatsioonivõim meie maal langes, võisid Eesti Maapäev ja Eesti Ajutine Valitsus jälle oma tegevust jätkata. Sel silmapilgul seisis meie maa ees selge ja lihtne ülesanne, nii ruttu kui võimalik valida Eesti Asutav Kogu, kes uue korra meie maal maksmata paneks ja läbi viiks põhjalikud ja sügavad uuendused, mida meie maa nii januselt ootas. Asuti viivitamata tööle. Maapäev võttis vastu seaduse Asutava Kogu kohta ja kuulutas välja valimise tähtajad. Kuid seal tuli ootamata sõda Venemaaga. Vene nõukogude vabariigi tegelased leidsid aja olevat meie maale tungida ja sõjavägede abil meie maa okupeerida. Nagu Vene nõukogude ametlikud häälekandjad, näiteks „Nõukogude Kesktäidesaatva Komitee Teataja“ Moskvas ja „Punane Ajaleht“ Peterburis, teatasid, leidsid nõukogude riigi tegelased tarvilise olevat Peterburi eelvahiposte edasi nihutada. Nõukogude riigi tegelasil oli iseäranis arvamine, et liitlased võivad sõjakäigu Venemaa vastu ette võtta, eriti Peterburi vastu. Igaks juhtumiks, nii kirjutasid nõukogude riigi ametlikud lehed, pidavat eelvahiposte Peterburist kaugemale ette nihutama, et viimane ei oleks hädaohus. Vist küll kunagi enne ei ole imperialistlikku maadeahnitsemise poliitikat alustatud nii otsekoheselt ja tsüniliselt kui selles sõjas, mida peeti meie vastu.

Meie rahvas oma määratu suures enamuses sai aru, missugune hädaoht teda Venemaa poolt ähvardab. Meie rahvas mõistis, et Venemaa sõjakäik Eestimaale ja Eesti rahvale ei või pakkuda muud kui sedasama suurt majandusliku elu kokkuvõimist ja otsatud nälga, mis oli valitsemas Venemaal; meie rahvas oma suures enamuses mõistis, et meie maa okupeerimise ja Venemaa alla heitmise tagajärg võib olla ainult see, et Eesti rahvas oma raske vaevaga võidetud iseseisvuse jälle kaotab, saab Venemaa provintsiks ja jälle kõik need saatuse pöörangud peab kaasa kannatama, mis Venemaal veel võivad ees seista. Seisukord oli peaaegu lootusetu, kui sõda algas. Väljastpoolt tungisid meie maale kindlad väeosad, hästi varustatud, eriti rohke suurtükiväega ja laevastiku toetusel. Meie maa, sõna otseses mõttes, oli palja käsi; meil ei olnud ei sõjavarustust, ei sõjariistu, ja riigi valitsemise aparaat oli alles ei millestki tekkinud. Et luua võitlusvõimelisi sõjavägesid, selleks on kuid vaja. Meil aga oli vaja paljaste kätega korraldada vastupanu sõjalisele pealetungimisele. See oli peaaegu lootusetu ja meeletu ettevõtte. Aru saades sellest suurest hädaohust, mis see sõda meile toob, tekkis lühikese ajaga nagu maa alt sitke sõjavägi, kes ei pannud seisema mitte üksnes vaenlase pealetungimist, vaid ootamata lühikese ajaga maa vaenlase väesalkadest puhastas.

Kui me nüüd oleme võinud kokku tulla, kui meie rahvas on võinud valida endale Asutava Kogu, siis oleme kõigepealt tänu võlgu meie vahvale sõjaväele (Kestev üldine käteplaksutamine. Hüüded: Elagu Laidoner!), neile tuhandetele kangelastele, kes ööd ja päevad oma elu kaalule pannes juba ligi pool aastat väsimata sõjaliinil seisavad ja peaaegu üliinimlikku vastupidavust ilmutavad ja kõige suurema väsimuse juures siiski kindlad on nagu kalju. Meie ei täidaks oma aukohust, kui me ei saadaks esimest tervitust oma vaprale sõjaväele. (Kõik tõusevad püsti, kestev käteplaksutamine.)

Ma panen ette volitada Asutava Kogu juhatust, kes valitakse siin veel täna, kokku seadma sellekohast tervituse ja tänutelegrammi, millega sõjaväe poole pöörduda Asutava Kogu nimel. (Hüüded: Braavo!)

Meie ei täidaks teist kurba kohust, kui me meele ei tuletaks neid, kes oma elu meie isamaa eest on ohverdanud. Ma panen ette austada püstitõusmisega langenud sõjakangelasi. (Tõustakse püsti.)

Kuid kõige suurem kangelasvõim ja ohvrimeelsus ei oleks suutnud meid sellest peaaegu lootuseta seisukorrast päästa, milles meie maa oli, ilma välise sõjalise abita. Siin peame tänutundega meele tuletama seda suurt abi, mida Inglismaa oma laevastiku tegevusega kui ka rohke sõjaväerustuse näol on meile üles näidanud, ja sellega meile sõjalise vastupaneku võimaldanud. (Tormiline käteplaksutamine. Kestvad „braavo“-hüüded, tõustakse püsti.)

Ma panen ette volitada Asutava Kogu juhatust pöörduda telegrammiga Inglise valitsuse poole. (Käteplaksutamine.) Samuti panen ette telegrammiga pöörduda kõigi teiste liitriikide kui ka Ameerika Ühendriikide, Daani, Rootsi ja teiste sõbralike riikide poole, kes oma vastutulekuga ja heatahtlikkusega meie sõjalist vastupanekut moraalselt ja aineliselt on aidanud. (Käteplaksutamine, „braavo“-hüüded.)

Iseäranis aga peame meele tuletama vennasrahvast soomlasi („Elagu“-hüüded. Asutava Kogu liikmed tõusevad püsti, pöörduvad Soome esindaja poole kestva käteplaksutamisega), kes on paljude vahvate vabatahtlike sõjameeste näol meie võitlust nii võimsalt toetanud. Meie vennasrahvas soomlased on meid aidanud kõige kallima varaga — verega. Ma panen ette tervitada Soome valitsust selle abi eest, mis meie oma võitluses Soome rahvalt oleme saanud. (Kestev käteplaksutamine.)

A. Rei lõpetab oma kõne järgmiste sõnadega: „Täna, 23. aprillil, asub Asutav Kogu oma tööle. 23. aprill on meie rahva elus sümbolne ja saatuslik päev, see on jüripäev. Tahame loota, et tänavune jüripäev avab uue lehekülje meie ajaloos ning alustab uue ning õnnistusriikka ajajärgu meie rahvale.“

Varsti selle järele astub kõnetooli peaminister K. Päts, kes ütleb järgmist: „Kui Ajutine Valitsus Maapäeva käest volitused vastu võttis, siis seadis ta endale kolm kõige lähemat ülesannet, need olid: pealetungiv vaenlane Eesti Vabariigi piiridest tagasi lüüa, sisemine kord jalule seada ja kõik selleks teha, et Eesti rahva peremees — Eesti Asutav Kogu — võiks kokku tulla.“

Nüüd, kus need ülesanded on täidetud, leiab peaminister K. Päts, et Ajutine Vabariigi Valitsus võib

need volitused, mis Maapäev, kes on nüüd ise oma tegevuse lõpetanud, on tema kätte usaldanud, Asutavale Kogule tagasi anda. Ajutine Valitsus paneb oma volitused maha ja palub Asutavat Kogu temale tegelikult võimalikuks teha neid volitusi uuele Valitsusele edasi anda.

K. Asti ettepanekul ja J. Tõnissoni täiendusel võetakse vastu ettepanek, mille järgi Asutav Kogu kohustab Ajutise Valitsuse liikmeid oma tegevust seniks jätkama, kuni Eesti Vabariigi valitsemise kord kindlaks määratakse ja uus valitsus luuakse, kusjuures senisele Ajutisele Valitsusele avaldatakse tema senise töö eest tänu.

Lõpuks loetakse ette terve rida tervitustelegramme, mis Asutavale Kogule ta kokkuastumisel on saabunud. Avaldame neist mõningad iseloomustavamad:

Täna sel Eesti ajaloolisel, tähtsal päeval on minul au Vabariigi sõjavägede ja laevastiku nimel tervitada Eesti Asutavat Kogu. Vabariigi sõjaväed ja laevastik on kõik teinud, et suurest välisest hädaohust hoolimata kogu Eesti rahvas võis rahulikult Asutava Kogu valimistest osa võtta. Nüüd, kus meie kauaigatsetud soov täide on läinud ja rahvaesindajad on juba kokku tulnud, soovib sõjavägi Eesti Asutavale Kogule parimat edu tema suurele ajaloolisele tööle — Eesti demokraatliku Vabariigi tulevase seadusliku korra loomiseks ja selle kindlustamiseks. Rahva paremate poegade veri olgu selleks pandiks, et sõjavägi kogu oma jõu võtab kokku, et ka edaspidi noort riiki välise hädaohu eest kaitsta ja Asutavale Kogule võimalust anda oma tööd rahulikult lõpetada kindla demokraatliku, riikiliku ja majandusliku korra loomiseks Eesti rahva parema tuleviku heaks. Laidoner, kindralmajor, Eesti Vabariigi Sõjavägede Ülemjuhataja. Staabiülem kindralstaabi polkovnik Soots.

Viru väerind tervitab Asutavat Kogu ja soovib jõudu Eesti riikliku iseseisvuse lõpulikuks kindlustamiseks riikliku korra äramääramiseks ning rahva kõigi teiste põnevamate soovide kehastamiseks. Vaivaras 23. 4. 1919. a. kell 9.20, nr. 336. Kindralmajor Tõnisson.

1919. a. 23. aprillil 10.35 nr. 148. Kolmas polk tervitab liinilt Eesti Asutava Kogu kokkuastumist ja loodab, et see on nurgakivi, millele rajatakse vaba, iseseisev Eesti. Soovime, et meie valitud parimad Eesti pojad ja tütreid, kellele rahvas oma usalduse on annud, seisavad ka oma ülesande kõrgusel sel vastutusrikkal ajal ja vennis kokkuleppes teevad kõik, mida on vaja kogu rahva heakäiguks. Asutav Kogu olgu alus, millele sõjavägi julgesti võib loota ja mille viljarikast tööd ka iga vahva Eesti sõdur kaitseb. Elagu vaba Eesti! 3. Eesti jalaväe polk.

Asutava Kogu esimene koosolek lõpeb kell 15.30. Rahvasaadikud ja kõik teised kohalviibijad valguvad laiali selles teadmises, et on astunud jälle üks tähtis samm Eesti riigi ja rahva saatuse edaspidiseks kujundamiseks ja määramiseks.

Nüüd on sellest möödunud kakskümmend aastat. Meie riiklikus elus on nüüd palju teisiti ja palju paremini korraldatud. Kuid Asutava Kogu kokkutuleku tähtsust Eesti riikliku elu kujundamisel ei saa meie iialgi alahinnata.

L. S.

TÄNAPÄEVA TANGITÖRJE

Ltn. V. MATELA

(Järg)

Soomusväelised tt-abinõud. Tangile kui tt-abinõule üldiselt omistatakse teisejärgulist tähelepanu.

Teooria, et parimaks tt-abinõuks on tank ise, on vananenud. Vaid inglased pole sellest vaatest veel täielikult taganenud.

Harilik tank tt-ks ei sobi, sest, olles võrdvõimeline pealetungivate tankidega, tekib paratamatult rida kahevõitlusi, milles võit tõenäoselt kaldub arvulises ülekaalus olevate pealetungivate tankide poole.

Tt-ks kasutatav tank (tangihävitaja, soomusekütt, panzerjäger) peab võitlema pealetungivate tankidega, olles ise väljaspool viimaste mõjuvat tuleulatust. Ta on kaugevõitleja. Seega ta peab olema varustatud tugeva tt-kahuriga ja omama ise suurt liikumiskiirust, mis on suurem kui tankidel, millede vastu ta võitleb. Soomus peab kaitsma vähemalt püssi ja klp. tule eest. Tugevam ja seega raskem soomus halvaks liialt temagi liikumiskiirust.

Peale selle säärasel soomusekütil peab olema suur operatiivne liikumiskiirus (maanteedel).

Säärane ülirelvastatud ja ülikiire tank on teoorias võimalik ja praktiline, sest ta võib täita tt-ülesannete kõrval ka õk ja hariliku tangi ülesandeid. Praktiliselt aga on tal palju puudusi. Esiteks ta on väga kallis ja kiiresti kuluv (materjalosa, meeskond). Ta korduv tegevusse rakendamine vahepealsete remontideta on küsitav. Teiseks ta meeskond on veel raskemates võitlustingimustes kui hariliku tangi meeskond. Taktika kohaselt tangihävitaja ilmub maksimaalse kiirusega lahinguväljale, peatub, tulistab ja kaob kohe, et uuesti ootamatult ilmuda teises rajoonis ja kiiresti korrata sedasama. Pealeselle sääraseid tangihävitajaid peab olema palju, et edukalt tagasi lüüa vastase tangirünnak.

Tt-kahuriga võrreldes on tangihävitaja (ta praegusel kujul) kasutegur väike.

Suurtükiväelised tt-abinõud. Suurtükid olid maailmasõjas ja jäävad tulevikuski peamiseks tt-abinõudeks. Vahe on vaid selles, et maailmasõjas teostas tt-jet peamiselt välisuurtükk, tänapäeval aga täidab neid ülesandeid peamiselt spetsiaalne jalaväesuurtükk.

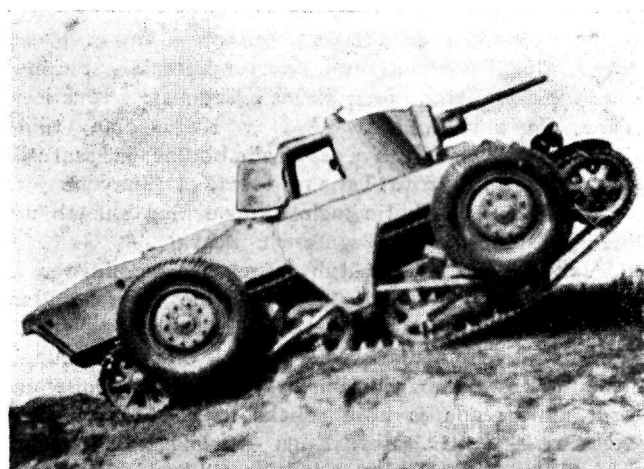
Tänapäeval välisuurtükivägi võitleb tankide vastu — tulekoondustega, mis on juhitud tankide igasuguste koondamiskohtadesse. Mürisk avaldab tangile mõju kas pihtamisel või lõhkemisel kuni 2 m kaugusel tangist;

— tõkketuledega, mis valmistatakse ette tangiohtlikku rajooni ja avatakse tankide ilmumisel.

Spetsiaalsete tt-kahurite olemasolul rakendatakse kergeid välikahureid võitluseks tankidega otsesihitamisega vaid siis, kui vastane on tegevusse rakendanud rasked tangid, mille vastu olemasolevad tt-kahurid on vähemõjuvad.

Kui aga tangid on läbi murdnud vastupanupositsiooni ja jõuavad suurtükiväe positsioonide rajooni, siis kõik suurtükid täidavad tt-je ülesandeid, teostades enesekaitses tankide tulistamisega otsesihitamisega. Tangirünnak tagasi löödud, jätkatakse jalaväe toetamist.

Pealeselle patareid peavad end kaitsma tankide vastu sagedase tulepositsiooni vahetamisega. Pikemat aega paigal viibivad patareid avastatakse õhuluurega või helkja kõlamööduga. Avastamise ärahoidmiseks ja vastase eksiteele viimiseks on tähtis, et patareid vahetaksid sa-

Rootsi lülikratatank

gedasti oma tulepositsioone. Moodne suurtükivägi töötab rohkem kui kunagi varem rändkahuritega, positsioonide vahetamisega, näiliste positsioonidega ning moondamis- ja pettevahenditega.

Iseliikuvaid suurtükke kasutatakse peamiselt tankide saatmisel. Suure kogu tõttu (kahur ja alus koos mootoriga) on nende kasutamine tt-ks raskendatud, sest meeskond ja kahur võivad vastase tulest kergesti rivist välja langeda. Kui aga kahur ja meeskond kaitstakse soomusega, siis iseliikuv suurtükk muutub tangiks.

Universaalsed kahurid, mis suudavad täita nii tt kui õk ülesandeid, on suhteliselt vähem kasutamisel. Kui säärane kahur suudab täita hästi õk ülesandeid, siis ta on kogult suur, kaalult raske ning tt-ks kõlvuline vaid enesekaitse korral.

Kui säärane relv aga vastab tt-relva nõudeile, siis kindlasti pole ta küllalt tõhus õk ülesannete täitmiseks (erimehhanismid, sihtimiseadeldised, meeskonna eriline väljaõpe). Pealeselle on korralik õk-kahur vähimalt 5 korda kallim samakaliibrilisest tt-kahurist.

Inseriväelised tt-abinõud. Miinitõkete kasutamise raskus seisab selles, et nad on niisama ohtlikud ka oma vägedele. See nõuab täpset informatsiooni miiniväljade asukohast ja ulatusest.

Kui tt-relvi on palju ja tangitõkete loomiseks abinõusid vähe, siis viimaseid kasutatakse eeskätt suurtükiväe kaitseks tankide vastu. Kui tt-relvi on vähe, siis eeskätt luuakse head tt-tõkked ja tt-relvad jäävad tähtsamate suundade (kanalite) kaitseks.

Tt-miinide kasutamine on leidnud erilist tähelepanu Inglismaal ja Ameerikas. Kiireks miiniväljade loomiseks on neis riikides loodud motoriseeritud pikompaniid, kes kiiresti kohale sõites loovad miinivälja tangiohtlikku rajooni.

Miiniväljad kaitstakse jalaväe ja tt-relvade tulega.

Motoriseeritud pikompanii suutvat 15 min. jooksul luua 2-realise 3 km pikkuse miinitõkke (5-kg miinidest).

Jaapanlased katsetavad miinitorpeedosid, mis alustavad tangi ründamist küljelt, kui tank, purustades traattõket, surub maha miine ühendava vahe- traadi ja rebib katki konksu, millega miin on posti külge kinnitatud.

Moodne saksa 37 m/m tt-kahur tulepositsioonil

Gaasi mõju tangimeeskonnale moodsas tangis on väike tänu vastavatele seadeldistele, mis välisõhu juhi- vad tangi sisemusse läbi gaasikurna. Seadeldise vigas- tamisel aga on meeskond sunnitud asetama pähe gaasi- torbikud, millega meeskonna lahinguvõime palju kaha- neb. Niigi rasked võitlustingimused halvenevad sel ju- hul veelgi.

Lennuväelised tt-abinõud. Lennukid teostavad tangitõrjet pommitamisega ja ründamisega.

N. Vene sõjakirjanduse andmeil õhust pommitami- sel viib tangi rivist välja:

- 12-kg lennupomm — ainult pihtamisel,
- 50-kg lennupomm — lõhkemisel 2 m kauguses tangist,
- 100-kg lennupomm — lõhkemisel 3 m kauguses tangist.

Rohkem pooldatakse aga tankide tulistamist lennu- kiahuritega. Nii N. Vene kui ka Saksa sõjakirjandu- ses mainitakse, et lennukikahuri paremusteks on:

- kergem kahur, sest mürsu kiirusele lisandub veel lennuki kiirus,
- hõlpsam võitlemine, sest normaalselt on tangi lael õhem soomus,
- lennuk võib võidelda tangiga väikestelt kaugus- telt.

100 m kõrguselt loodetakse tank rivist välja lüüa 3 lasuga.

Eeltoodust selgus, et tt-jest võivad ja peavadki osa võtma kõik väeliigid. Spetsiaalsed tt-üksused üksi tei- ste abita ja koostööta ei taga küllaldast julgeolekut. Moodustades tt-je aluse, selgroo, nad võivad edukalt tegutseda ainult siis, kui kõik teised neid abistavad ja soodustavad nende ülesannete täitmist.

5. Välismaade tt-üksusi ja nende kasutamise põhimõtteid.

Elame ajajärgus, kus kõik riigid on lahendamas oma tt-je probleeme. Üksikud riigid on selle probleemi juba enam või vähem täieliselt lahendanud. Ena- mik riike aga on tt-je alal veel katsetamise ja organi- seerimise ajajärgus.

Alljärgnevas on toodud 2 suurriigi tt-je organisat- sioonid. Nii Inglismaa kui ka Saksamaa on esialgselt lahendanud oma tt-je probleemi, ehkki lahendused on täiesti erinevad.

Inglise jalaväe diviisis on 144 tt-püssi, kal. 12,7 mm. Tt-püsse on igas jal-rühmas 1, rügemendi tt-komandos 10 ja veel teistes kompaniides, komandodes, patareis. Peale tt-püsside on diviisis 3 tt-patareid à 4 rühma à 4 kahurit (kokku 48 — 40 mm aut.-kahurit). Tt-kahur on kõlvuline ka õk ülesannete täitmiseks. Ka- huri algkiirus on 792 m/sek, laskekiirus 200 lasku minu- tis, ta on veetav moodse lülük-maastikuautoga.

Saksa jal-diviisi igas rügemendis on 1 tt-kompa- nii, mille koosseis on 4 rühma à 3 37-mm tt-kahurit. Tt- kahur on konstrueeritud spetsiaalrelvana peamiselt tt-ks. Kahuri kaal on 442 kg, soomusgranaadi algkiirus 810 m/sek, laskekiirus kuni 25 lasku minutis (laetav ühe pad- runi kaupa), ta on veetav moodse maastikuauto järel (v. pilti).

Peale rügemendi koosseisus olevate tt-kahurite on diviisis tt-grupp, mille koosseis on 3 tt-kompaniid à 3 rühma à 4 kahurit (tt-kahurid on samad mis rügemendite tt-kompaniides).

Eeltoodust näeme, et rügemendi ja tt-grupi kompaniide tt-rühmad tt-kahurite arvult pole võrdsed. Rügemendi tt-kompanii rühmas on 3 tt-kahurit, tt-grupi tt-kompanii rühmas 4 tt-kahurit. Kahurite üldarv tt-kompaniides aga on võrdne (12), sest rügemendi tt-kompaniis on 4 rühma 3 rühma vastu tt-grupi tt-kompaniis.

Tt-kompaniide organisatsiooni suurejoonelisusest annab ettekujutuse alljärgnev tabel nr. 3¹⁾.

Tabel nr. 3.

Tt-kompanii	Meeskonda			Tt-kahureid	Veokeid		Raadio
	Ohv.	Allohv.	Sõidureid		Autosid	Mootorrattaid	
Rügemendi	5	23	105	12	24	14	2
Tt-grupi	4	24	107	12	22	18	2

Juhtimise ja sidemepidamise hõlbustamiseks on tt-kompüüdel juhtimis- ja sidejaod, mille koosseis on kokku 10 mitmesugust sõidukit: 1 kompüü auto, 6 mootorratast, neist 3 külgorviga, 2 raadioautot ja 1 sideauto (telefonidega).

Alljärgnev joon. nr. 4 näitab tt-grupi tt-kompanii rühma veokite ja relvade arvu, millest nähtub, et rühm, omades abinõusid luureks ja sidemeks, võib teutseda ka täiesti iseseisvalt.

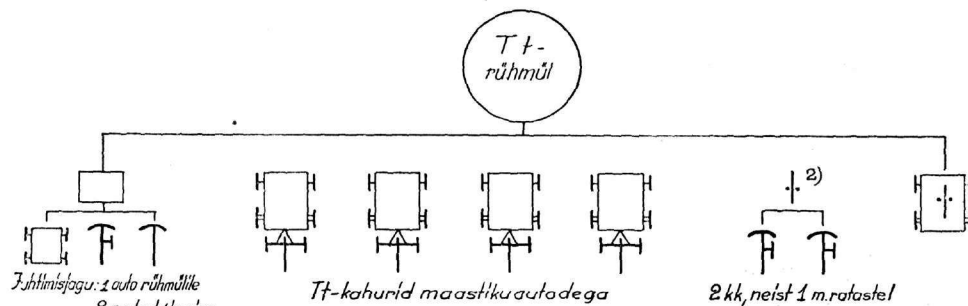
Kokku on Saksa diviisis 76 motoriseeritud 37-mm tt-kahurit:

- rügementide kompaniides $12 \times 3 = 36$
- diviisi tt-grupis $= 36$
- diviisi luuregrupi tt-rühmas $= 4$

Ülaltoodud 2-he suurriigi tt-je organisatsioone võrreldes on tähelepanav, et Inglismaa on peamist rõhku pannud tt-püssidele. 144 tt-püssi, jaotatuna peagu ühtlaselt kogu diviisile (igas rühmas 1), tagavad kõikjal

¹⁾ Tt-kompaniide voor, baasi pole arvestatud.

²⁾ Kuulipilduja külgorviga mootorratastel.

Joon. nr. 4

Tt-kahur veoki järel

ja alati ka kõige väiksemate jalaväeosade julgeoleku tankide vastu. Kuid kaliiber 12,7 mm, ehkki algkiirus on 914 m/sek, on siiski liig nõrk. Tuleb arvata, et säärane tt-relv tõenäoselt suudab võidelda ainult ülikergete ja kergete soomusmasinatega.

Keskimate ja raskemate tangitüüpidega peavad võitlema diviisi 48 tt ja ühtlasi õk kahurit. 40-mm tt ja õk aut.-kahur on kogult suur ja seetõttu ta tulepositsioonid jäävad eelservast kaugemale. On tõenäone, et ta ei suuda tulistada alati vastupanupositsiooni ette ja seega kaitsta oma jalaväge nende tankide vastu, mille pihta tt-püssi tuli on mõjuta või vähe mõjuv.

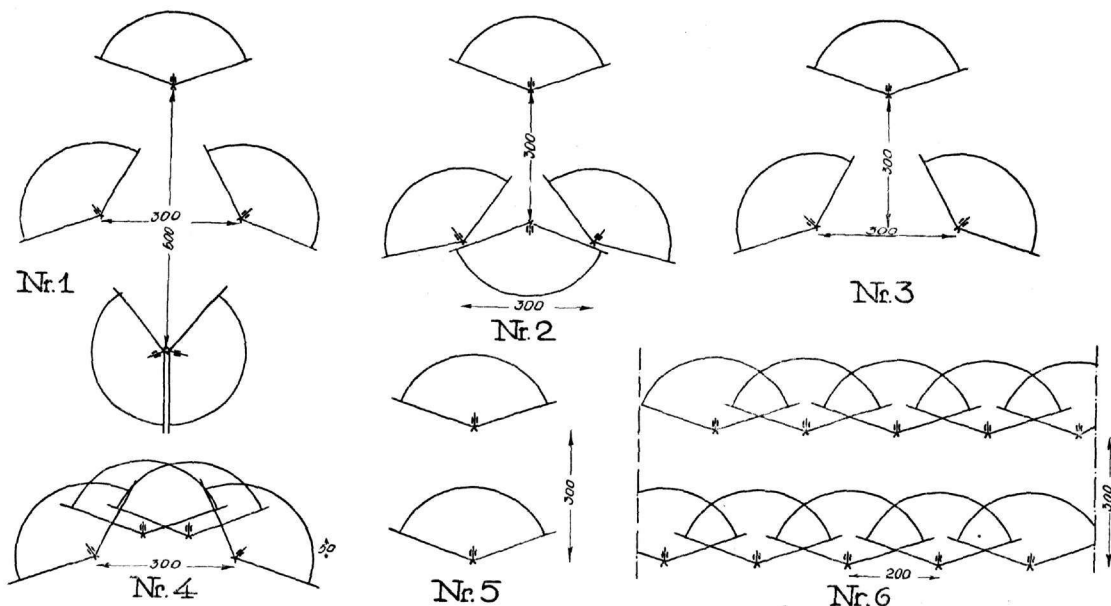
Saksa spetsiaalne 37-mm tt-kahur pole automaatne ega kasutatav ka õk ülesandeiks ja on seetõttu kogult väike (raua kõrgus maapinnalt 0,7 m). Ta nihutamine vastupanupositsiooni eelserva lähedusse ja seal moondamine on hõlpus. Suure algkiiruse tõttu ta on väga täpne. Üksiklaskudega laskmise tõttu on ta varustamine laskemoonaga lahingus väga kerge. Võimas 3-telje-line maastikuauto võimaldab tt-kahuri kiiret ümberpaigutamist. Auto kiirus on kuni 80 km/t, tegevusraadius 350 mm, ületab tõuse 30°.

Kuidas kasutatakse tt-üksusi?

Tt-kahureid normaalselt ei rakendata tegevusse üksikult, v. a. rännakul, kui ta liidetakse rännakukolonniga ja asula kaitseks. Väikseimaks üksuseks on rühm või poolrühm 2 kahuriga. Viimasel juhul tagumine kahur võtab vastu tankide rünnakud tiivalt ja seljatagant. Üksikult asetatud grupp tt-kahureid moodustab alati taktikalise terviku, mis peab suutma end kaitsta tangirünnakute vastu ringikujuliselt. Säärane nõue on tingitud tangitaktikast, mis näeb ette tt-kahurite ründamise harva otse rindelt, vaid ikka tiivadelt või koguni seljatagant.

Joon. nr. 5 on toodud tt-kahurite paigutusvorme maastikul.

Paigutus nr. 1 ja 2 taotleavad n.-n. „siili“ vormi. Nr. 1 juhul kõik 5 kahurit võivad tulistada rinde suunas, sealjuures on nad ringikujuliselt kaitstud. Nr. 2 juhul vaid 3 kahurit tulista-

Joon. nr. 5

vad rinde suunas, 1 tagab seljatagust. Nr. 3 ja 4 juhul on seljatagune kaitstud nõrgemalt. Nr. 5 juhul on tt-kahurite koostöö väga nõrk. Nr. 6 juhul on tt-relvad paigutatud kaitsele tsoonidena.

Tt-relvad kaitsevad eeskätt jalaväge tankide rünnakute vastu. Seepärast on ideaalne tangitõrje säärane, mis sunnib vastase tangirünnaku kokkuvarisemisele vastupanupositsiooni eelserva ees. Kui see sünnib hiljem, siis tuleb arvestada suuri jalaväe kaotusi, kui mitte tähtsust.

Jalaväge tuleb kaitsta teostades tt juba vastupanupositsiooni ees. Kuid tt-abinõusid tuleb asetada ka sügavusse, sest tõenäoselt koondab pealetungija rünnakuks säärase hulga tanke ja suudab neutraliseerida osa

kaitsja tt-abinõusid nii, et osa tanke pääseb ka vastupanupositsiooni sisemusse.

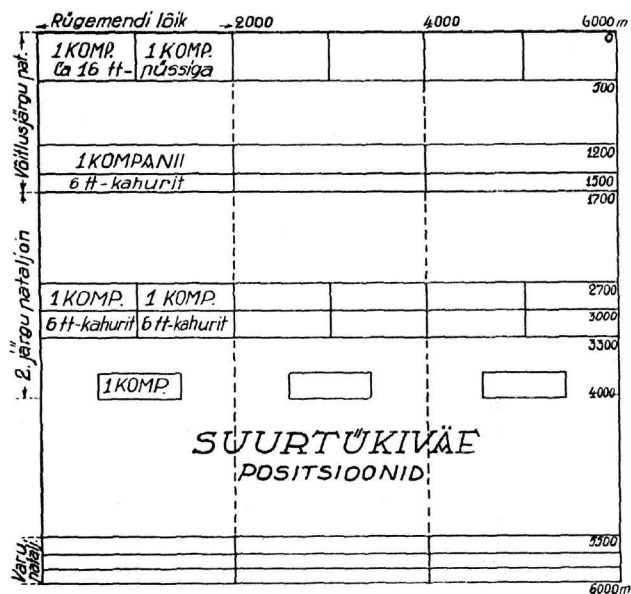
Tt-üksuste kasutamine on hõlpus, kui neid on palju, s. o. kui väed varustatakse tt-abinõudega määrani, mis tagab küllaldast julgeolekut ka suuremate tangikoonduste rünnakute vastu.

Arusaadavalt võivad tangiohu mõttes soodsas olukorras olla vaid jõukate suurriikide arvurikkad sõjaväed. Tt-je teostamine kitsastes löikudes, ribades, rohkearvuliste tt-relvadega ei tee seal erilisi raskusi.

Saksa (end. Austria) mehhaniseeritud vägede eriteadlane kindral Eimannsberger näeb tulevikusõjas edukat kaitset s-masinat vastu vaid väga sügavas kaitsepositsioonis (v. joon. nr. 6). Diviis asub kaitsel 6-km rindel. Ta koosseisus on 111 tt-püssi ja 72 tt-kahurit. Seega igale km-le tuleb ümarguselt 30 tt-relva (183:6). On selge, et säärane diviis suudaks edukalt võidelda mitme saja vastase tangiga.

Nagu joon. nr. 6 selgub, on juba ette arvestatud, et kõiki tanke ei saa tõkestada vastupanupositsiooni eelserva ees. Tt-relvade massiline koondamine eelservale ei annaks ka tagajärgi, sest vastase võimas suurtükiväe tuli viiks enamiku neist rivist välja. Eriti tt-kahurid kui kogult suuremad ja raskemini varjatavad saaksid suurte kaotuste osaliseks. Rügemendi esijärgu kompaniidele on antud juure vaid rügemendi tt-komando 10 tt-püssiga, mis kokku oma tt-püssidega (à 3) annab kogusummas 16 tt-püssi esijärgu 2-he kompanii kaitseks (esijärgus 1 km 8 tt-püssi). 1-ne tt-kahurite joon asub 1,5 km kaugusel vastupanupositsiooni eelservast. Ta ei ulatu toetama esijärku.

Otsustav ja lõplik hoop tankidele antakse 3 km sügavuses eelservast, kus on tt-kahurite enamik. Siin, suurtükiväe positsioonide ees, purustatakse tangirünnak, et tagada oma suurtükiväe katkestamatut tööd jalaväe toetamisel.

Joon. nr. 6

Diviisi tt-kahurid (18) rakendatakse tegevusse tangiohtlikemas rajoones.

Tekib küsimus, kas suudetakse varustada diviise tt-relvadega säärasel hulgal nagu see on toodud kindral Eimannsbergeri näitlikus diviisis (v. joon. nr. 6). Kindlasti, sest juba praegusel momendil kuulub Englise diviisi koosseisu 144 tt-püssi ja 48 tt-kahurit, kokku 192 tt-relva (Eimannsbergeri diviisis kokku 183 tt-relva).

Sääraselt tt-relvadega varustatud väed võivad tt-jel raskustesse sattuda vaid siis, kui vastane ründab väga suurte tangimassidega.

Palju komplitseeritumaks muutub tt-relvade kasutamine siis, kui neid on vähe, s. o. kui väeosad varustatakse hädavajaliste tt-abinõudega määrani, mis tagab julgeolekut ainult üksikute vastase s/masinate vastu, ja võitluseks suuremate tangikoondustega moodustatakse kiiresti liikuvad motoriseeritud tt-üksused.

Sel juhul tt-üksuste kasutamine on äärmiselt olenev vastase tankide kasutamisest. Väikearvulise tt-relvade hulgaga ei saa olla kõikjal küllalt tugev. Raskus seisneb selles, kuidas aimata ette vastase tangirünnaku võimalikku rajooni, et eksimatult ja õigeaegselt samas rajoonis tegevusse rakendada oma tt-üksused.

Kogu probleemi raskus seisab olukorra õiges analüüsis ja õigeaegses otsuses tt-üksuste kasutamiseks. Neid ei juhitava silmapilgu vajaduse kohaselt, vaid tuleviku arvatavate vajaduste kohaselt.

Tt-üksuste suunamine raskuspunkti pärast tangirünnaku selgumist annab vähe tagajärgi. Tt-üksused võivad hilineda, kiiresti valitud tulepositsioonid võivad olla halvad, õhuvastane võib takistada nende ümberpaigutust pommitamisega, patareide tulejuhtimisega.

On õigem, arvestades eeskätt maastikku (tõkkeid) ja sel paiknevaid igasuguseid tangitõkkeid, asetada tt-relvad juba aegsasti kohtadele või ootepositsioonidele luuratud tulepositsioonide otsesesse lähedusse. Ootepositsioonidele võivad jääda ainult kiiresti liikuvad tt-üksused.

6. Kokkuvõtte, järeldusi.

Eeltoodust selgub, et tulevikusõjas on oodata tankide rünnakuid kõikjal, kus maastik seda vähegi võimaldab. Tangirünnakud tõenäoselt teostuvad suurtes koondustes, ootamatult ja kiiresti.

Kuid samuti selgus, et tagajärjekas tangitegevus on võimalik ainult selleks soodsal maastikul, kusjuures tankide teoreetilised kiirused vähenevad lahinguväljal vastavalt maastiku omadustele ja enamikel juhtudel muutuvad väga väikesteks.

Liikuva tangi enese tulejõud on peaaegu võrdne nullile. Teatud minimaalseid tagajärgi võib liikuv tank saavutada oma tulega siis, kui ta tulistab märki 300 m kauguselt või lähemalt. Kuid juba märgi leidmine tangist on raske ülesanne (tank on teatud mõttes ikka veel kurt ja pime).

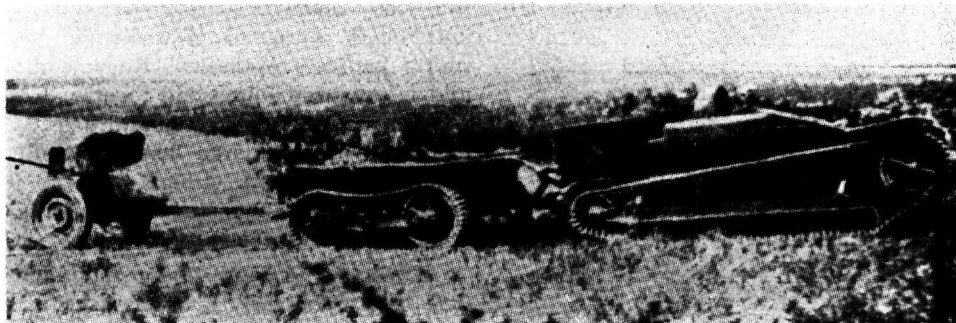
Seisva tangi tuli on küll täpne, kuid tangi peatumine lahinguväljal kas või lühikeseks ajaks on väga ohtlik tangile enesele. Peatumomenti kasutavad kohe tt-relvad ja täpse lasuga nad viivad tangi rivist välja.

Tänu tänapäeva moodseile tt-relvadele pole tank enam mingisugune ülirelv, vaid päris tavaline võitlusabinõu. Tundes tankide võimeid ja hinnates neid kindlalt kaob igasugune hirmutunne nende ees. Vastavad kogemused Hispaania kodusõjas ja Hiina-Jaapani sõjas tõendavad, et otstarbekohaste tt-relvade olemasoluga, nende ratsionaalse kasutamisega ning kõigi teiste võitlejate teadliku suhtumisega tankidele on suur tangioht kergesti pareeritav.

Iga sõjavägi tänapäeval on kas soetanud, soetamas või soetab ajakohaseid tt-relvi, sest sõjavägi, kes pole küllaldaselt muretsenud tt-je eest, pole tänapäeval vastupanuvõimeline. Kaitsja või pealetungija aktiivsus halvatakse täieliselt, kui ta, mitte omades hädavajalisi tt-relvi, peab võitlema vastasega, kes on rikkalikult varustatud igasuguste s/masinatega.

Kuid tt-jet ei tule loota ainult tt-üksustelt. Tt-formatsioonid on tänapäeva vägedes vaid tt selgrooks. Täieline edu tankide vastu võitlemisel saavutatakse vaid kokkukõlas maastikuga ja jalaväe, soomusväe, suurtükiväe, lennukiväe ja pioneeride tegevusega.

Väeosad ise peavad tangilöökkide pareerimiseks alati valmis olema. Vastasel korral võib korduda maailmasõja 24. 04. 1919. a. Villers-Bretonne'i juhtum, kus 7 Whippet-kiirtanki ootamatult ründasid 2-ht Saksa pataljoni, kes asusid koondatult ühe kõrgendiku taga. 1200 mehest mõne minutiga haavati ja surmati 400, ülejäänud jooksid laiali. Tankistidest sai vaid 5 haavata.

Kaitseliidu sideüksuste pealikute kursused Paides

Kaitseliidu Peastaabi Õppe- ja Spordiosakond korraldas Paides Järva Maleva juures 14.—21. aprillini s. a. kaks kolmepäevast sideüksuste pealikute kursust.

Kursuste eesmärgiks oli anda sideüksuste pealikele:

- kogemusi praktiliseks sideteenistuseks pataljoni ja patarei telefonisidevõrgu loomisel lahingus;
- oskusi sidevarustuse tundmises, korrastamises ja hooldamises;
- juhatust sidevõistluste korraldamiseks ja tegelikuks läbiviimiseks.

Kuna kursustest osa võtta soovijaid oli palju, siis ruumipuuduse ja töö edukuse pärast tuli osavõtjate arvu piirata ja korraldada kaks ühesuguse kavaga kursust. Hoolimata sellest ei saadud siiski kõikide malevate soove täiel määral rahuldada ja kõik soovijad ei pääsnud kursustele.

Kursustel olid esindatud kõik malevad ja kahest kursusest võttis osa kokku 122 sideüksuste pealikut.

Malevate järgi võeti kursustest osa:

Malevate järgi	Malevast	5 pealikut
Tallinna		5 pealikut
Harju	"	2 "
Järva	"	11 "
Viru	"	16 "
Narva	"	8 "
Tartu	"	4 "
Tartumaa	"	18 "
Petseri	"	6 "
Võru	"	11 "
Valga	"	9 "
Sakalamaa	"	10 "
Pärnu	"	4 "
Pärnumaa	"	5 "
Lääne	"	9 "
Saaremaa	"	4 "

Kokku 122 pealikut

Kursuste juhatajaks oli peastaabi õppejaoskonna pealik major Lilleleht ja õppejõududeks Kaitseliidu omad instruktorid ja pealikud.

Vanema juhina viibis kursustel kogu aeg õppe-spordiosakonna pealik kolonel Balder.

Kursuste kava oli ulatuslik ja seepärast tuli töötada varahommikust hilise õhtuni. Töö kursustel oli peamiselt praktiline ja toimus enamikus maastikul. Esimesel kursuse päeval töötati gruppides järgmiselt:

- I grupp käsitas telefoniaparaati, kommutaatorit, numbrikasti ja nendes vigade leidmist ning nende kõrvaldamist;
- II grupp õppis tundma välikaablit, selle korrastamist ja hooldamist, kusjuures võeti läbi praktiliselt kaabli jatkude tegemine ja kaabli immutamine;

— III grupp pidas praktilist sideteenisust keskjaamas ja komandopunktides (ühenduste loomine ja andmine, liht- ja šifreeritud telefonogrammide üleandmine ja vastuvõtmine jne.);

— IV grupp tegutses liinitöökondadena maastikul, vedades maha ja kerides üles kergest kaabelliini. Grupid vahetusid omavahel.

Pärast tegevust gruppides kutsuti kursuselased arutuseks kokku ja neile selgitati, missuguses seisukorras on sidevarustus malevates ja kuidas teda tuleks otsustavalt hooldada ja täiendada.

Teisel kursuse päeval võeti läbi pataljoni ja patarei telefoni sidevõrgu loomine lahinguolukorras maastikul. Kursustest moodustati kolm siderühma ja seega rakendati tegevusse iga mees, olgu see keskjaamas või liinitöökonnas. Pärast sissejuhatavat loengut sidetaktikast ja õppuse ettevalmistamist klassis siirdusid siderühmad ühes vooriga ülesande täitmiseks maastikule, sooritades sealjuures 3-km rännaku. Pataljoni ja patarei ülemate komandopunktides anti rühmadele ülesanded ja töökonnad asusid tegevusse. Loodi telefoni sidevõrk kahele kaitsel asuvale pataljonile ja ühele patareile, peeti sideteenistust mitmesuguste lahinguülesannete täitmises ja lõpuks keriti liin üles taandumise olukorras.

Tegevuse pinge oli suur, sest iga mees pidi täitma talle määratud ülesande korralikult ja kiiresti. Töökonnad tegutsesid vahekohtu ja instruktorite juhtimisel ja valve all. Pärast õppust peeti arutus klassis. Üldiselt õnnestusid taktikalised sideõppused mõlemal kursusel väga hästi ja kursuselased omandasid palju kogemusi praktilises sideteenistuses lahingus. Igal mehel tuli panna käed töö külge ja tegevus läbi viia oma õlul.

Kursuste kolmas päev oli pühendatud täiel määral sidevõistluste tegelikuks organiseerimiseks ja läbiviimiseks.

Kaitseliidu Peastaap töötas välja uued sidevõistluste määrused parandatud kujul ja võttis need määrused kursustel katsetamisele.

Mõlemal kursusel viidi läbi võistlused määruste kohaselt. Võistlusi organiseeris ja juhtis kursuste juhatuse, kuna vahekohtu, sekretariaat ja võistlejad meeskonnad moodustati kursuselastest.

Sidevõistlused koosnesid neljast osast:

- liikumine tundmatul murdmaastikul kaardi ja kompassi järgi lähtekohast pataljoni ülema komandopunktini;
- telefoniühenduse loomine ühes orienteerumise pataljoni ülema KP-st kompanii ülema KP-ni;
- ühe liht- ja ühe šifreeritud telefonogrammi üleandmine ja vastuvõtmine;
- liini üleskerimine.

Kuna sideüksuste pealikud ise omal turjal tegid läbi võistlused, siis võib loota, et võistluste organiseerimine ja läbiviimine malevais ei tohiks teha raskusi.

Kahevõistlusil saadud kogemused ja õpised võttis peastaap teadmiseks ja viib vastavad parandused võistlusmäärustesse.

Sidepealikute kursuste korraldamist Paides tuleb lugeda kõigiti kordaläinuks. Järva Maleva avarad ruumid mahutasid kursused hästi ära ja võimaldasid neile mugavat elamise ja töötamise tingimusi.

Järva Maleva pealiku koltn. Preesi ja maleva staabi lahel vastutulekul ja kaasaaitamisel oli kursuste korraldamine ja läbiviimine kõigiti kerge.

Paremuste hindamisel arvestati tegevuseks kulunud aega ja tehtud trahvipunkte.

Mõlemal kursusel võistles 7 meeskonda. Kuna meeskonnad moodustati mitme maleva meestest määramise järgi ilma koostöök harjutamata, siis võistlejatel oli küllalt pingutust ja vaeva. Pealegi võistlused teostusid võrdlemisi rasketes ilmastiku ja maastiku tingimustes. Sellest kõigest hoolimata meeskonnad viisid võistlused lõpuni ja katsetasid isiklikult omal turjal võistluste kõiki raskusi.

Katsevõistlused andsid väga häid õpiseid ja kogemusi nii võistluste korraldajatele kui ka võistlejatele endile.

Toitlustamine kursustel oli peastaabi kulul tasuta. Toitlustamise tegelikult läbiviijaks oli Naiskodukaitse Paide jaoskond eesotsas ringkonna toitlustaja pr. Laubega ja jaoskonna esinaise pr. Rästasega. Toideti 7 päeva jooksul kõigiti korralikult ja tublisti, mispärast toitlustajad teenisid ära kõigi kursuslaste südamliku tänu.

Naiskodukaitse Järva ringkond on soetanud endale suure hulga voodipesu ja need tagavarad anti kursuslastele lahkesti kasutamiseks.

1. I kursusest osavõtjad. 2. Patüli KP. 3. II kursusest osavõtjad. 4. Narva meeskond pärast võistlust patüli KP-st. 5. Võistlusmeeskond alustab liinivedamist patüli KP-st. 6. Liinitöökonnad asuvad tööle pataljoni keskjaamast. 7. Õppustele minekul. 8. Kohtunikud patüli KP-s. 9. ja 17. Liinitöökonnad töötl. 10. Telefonist telefonogrammi vastu võtmas. 11. ja 14. Võistlejad liinivedamisel. 12. Pataljoni keskjaamas. 13. Pataljoni keskjaam töötl. 15. Võistlusmeeskonna vanem võtab asimuuti. 16. Võistlejad lähenevad patüli KP-sse.

Kursustest võttis osa suur hulk sideüksuste pealikuid üle riigi. Peale kursustel saadud praktiliste teadmiste tutvusid pealikud omavahel ja süvendasid seega ka sisemist sidet. Ühine töö, üksteise tundmine ja mõistmine on üheks peamiseks sidealuseks. Kõike seda suutsid kursused osavõtjatele loodetavasti anda. Pealikud, minnes tagasi malevaisse värskete teadmistega ja muljetega ning uue ergutusega, arendage ja edustage sideteenistust Kaitseliidus, teades, et juhtumine ja side on kõige tegevuse aluseks ja tuumaks ja et need mõlemad on üksteisest lahutamatud. P. L.

Kodutütar matkab

L. KALLING-KANT

Matkale!

Aasta-aastalt kasvab meil matkajate arv, kes asuvad teed käima päevaks paariks või ka kauemaks, taotlemata otseseid praktilisi eesmärke. Noorte seas eriti propageeritakse matkamist ja leitakse ka loomulikku kõlapinda. Teatavaid kahtlusi matka mõtte ja otstarbe suhtes avaldab vanem põlv, sest matkakultuur on meil võrdlemisi uudne. Eestis kohtab näiteks vanemaid inimesi jalgsimatkaajatena õige harva ja neilgi juhtudel on matkaja enamasti võõrast rahvusest, kuna näiteks vanal matkakultuurimaal Helveetsias pole hallpäine matkaja kaugelki haruldane.

Miks soovitame noortele matkamist? Tervetes noortes koos kasvava jõu tagavaraga areneb vastupandamatu soov koguda uudseid muljeid ja elamusi. Nad igatsevad seiklusi selle sõna parimas mõttes. **Tunnustatuimaks vahendiks igale seiklusi ja vaheldust jänunevale on matkamine: minna välja uutele teedele,**

Kunda mõis 1635. a.

loodusse; õppida tundma kodumaad, näha uut ümbrust ja uusi inimesi; sattuda uutesse olukordadesse ja lõpuks väsitada ennast või — õigemini — intensiivselt elada vahelduvate muljete ja ümbruse mõjul.

Parim matkamisviis kooliallastele ja noortele on jalgsimatka (talvel suusamatka), mille puhul ei ole karta ühekülgset pingutust (nagu näit. jalgrattamatkal). Vähemad kodutütred matkavad täiskasvanu cestvõttel ja juhtimisel. Vanemad kodutütred võivad minna iseseisvalt väiksemas või suuremas salgas peamiselt poolepäevastele või päevastele matkadele. Pikemate puhul on reeglipäraselt vajaline täiskasvanu kaasategemine. Mitmepäevastel matkadel tuleb otsida sobivaid ööbimisvõimalusi või elada laagrielu telgis, mis pakub erilist huvi ja põnevust. Matka- ja laagrieluga ühenduses on peale uute muljete ja rõõmsa meeleolu mõnesid raskusi, nagu ilmastikuoludest tingitud takistuste ja

Kunda mõisa hoone 1937. Virumaa Rahvaülikool

muude väikeste ebameeldivate olukordade võitmine, mille kasvatuslik väärtus ei ole väike.

Me viime noori matkama, et nad õpiksid lahtiste meeltega tajuma ümbrust, et nad omandaksid elamuslike muljeid oma kodumaast, õpiksid harrastama matkamist kui tervislikku meelelahutust ja sporti, aga ühtlasi harjuksid ühiselt (salgas) teed käima, vastastikku üksteist arvestades, tarbe korral abistades ning õppides jagama üksteisega materiaalseid ja vaimseid hüvesid, ühtlasi ühismeelselt rõõmustades matkaalamusist.

Ei ole kahtlust, et matkamine pakub alles siis kõiki ülalnimetatud väärtusi, kui asutakse matkama nii kehaliselt kui ka vaimset ettevalmistatult. Ettevalmistuste osas langeb raskuspunkt kodutütarde vanemale, kes matka juhivad ja organiseerivad. Nad peavad õpetama tüdrukuid, missugune on otstarbekas matkavarustus, matkariietus. Nad peavad selgitama

Ettevalmistusi NKK suvepäevadeks

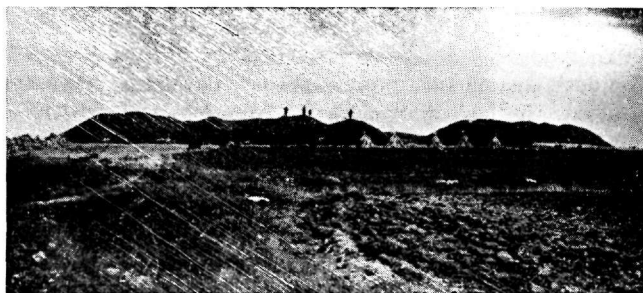
Eeloleval suvel, 10. ja 11. juunil, korraldatakse Viljandis üleriigilised Naiskodukaitse suvepäevad, millest võtab osa kõikidest ringkondadest kokku 1600 NKK liiget. Suvepäevadele oodatakse ka väliskülalisi Soomest, Lätist, Ungarist ja Norrast

Ühenduses nimetatud suvepäevade korraldamisega peeti 13. aprillil s. a. Tallinnas NKK suvepäevade tegelaste instrueerimise koosolek, millest võttis osa 35 inimest

Pildil: nimetatud koosolekust osavõtjad

marssruudi, niisama toidustamise ja ööbimise võimalused. Nad peavad tundma antud teekonda kuuluvaid kodumaa nägemisväärsusi ja omapära, ühtlasi oskama sellele juhtida kodutütarde tähelepanu, osalt enne matkale asumist, sobivuse kohaselt alles matkal. Seejuures on endastmõistetav, et hea juht rakendab kõik matkast osavõtjad jõukohaselt osa võtma ettevalmistustöödest ning et kohustused matkal on jaotatud sobivuse ja kalduvuste kohaselt.

Kodutütarde keskjuhatuse on püüdnud rühmavanevatele abiks olla matkade ettevalmistavas töös, kirjastades A. Olev-Milleri „Kodutütre Matkaraamatu“, millest esimene osa ilmus 1937, teine, „Meie Saared“, 1938 (hind on esimesel osal kr. 1.—, teisel osal kr. 1.30). Esimeses annab autor asjalikke selgitusi ja juhiseid matka läbiviimisest ja tehnilisest küljest, samuti ööbimisvõimalustest. Pearaskus aga on üksikute matkade kirjeldusel, kus märgitakse ära nägemisväärsused teataval matkal, iseloomustatakse loodust ja rahvastikku ta omapäras, ühtlasi andes praktilisi juhiseid, nagu kauguste kohta jne. Raamatutes on rohkesti pildimaterjali ega puudu ka vajalised kaardid. Teine osa on tervikuna pühendatud meie saar-

Muhu linnuse maalinn

tele, andes hea ülevaate igäühele, kes soovib teostada matka saartele kui vähem tuttavale kodumaa alale. Olgu nimetatud, et kandes küll „Kodutütre Matkaraamatu“ nime on raamat sobivaks kodumaa tutvustajaks ja abistajaks igale noorele või vanale matkajale.

Kodumaa tundmaõppimise eesmärgiga korraldatavat matka võiksime võrrelda uurimisretkega. Ta on ekspeditsioon miniatuuris. Igal juhul matka kestus ja kõik matkaga ühenduses olevad pingutused peavad olema jõukohased kogu salgale. Selles mõttes on soovitatav teatava salgaga esijoones teha mingi lühiajaline matk, nii-ütelda jõudude proovimiseks. Saab korraldada ka eelharjutusi, näiteks käimises, tehes pikemaid matkatempos jalutuskäike mõni aeg enne pärimatkale asumist. Matkasalk on soovitatav koostada ühevanustest ja enam-vähem võrdse jõutagavaraga noortest, et ei tekiks raskusi üksikute „reast väljalangemisega“.

Kõige tõsiduse juures, millega matka teostamist võetakse, oleks ometi väär, kui matkal pääseks mõõduandvaks ainuüksi õpetlik ja korralekutsuv toon. Seda niihästi tõsisematel õppematkadel, rääkimata veel lühematest puhkematkadest, kui minnakse pooleks päevaks või päevaks välja loodusse, seadmata õpetlikke eesmärke, lihtsalt selleks, et rõõmu tunda jumala maailmast ja oma kiirest liikumisest. Vanem, kes tüdrukute salgaga teele läheb, peab eelkõige ise tundma matkarõõmu. Kui ta läheb paljast kohustusest, ohatos ja mõeldes kogu aja, millal saaks tagasi koju, siis on küll parem, kui ta üldse tüdrukutega välja ei lähe.

Ärgu kunagi unustatagu, et matka kõiki eesmärke ja soove ühendavaks tuumaks on rõõmus muretu meeoleu ning heaks tooniks teele asumisel — jätta koju norutunded ja hall tuju.

Pende loodur jutustab

Nagu kivi vajus südamele. Huvitav oli jälgida, kuidas sellele reageeriti. Kes tänas jumalat, kes luges lausa kuradeid rõõmu pärast.

Oli hommik, kell võis vaevalt kümme olla.

Ümberringi liikusid sõdurid ja tulistasid. Enamlased olid kui peata kanad, nad ei osanud kuhugi minna. Kõikjal sadas neile kuule.

Jäneselt edasi liiguvad soomusrongi dessandid raudteest vasakul, paremal pool Kuperjanovi mehi, keda on võrreldes rongide meestega palju vähem.

Tegelikult oli ka lahingu raskuspunkt soomusrongidel...

Kohati on ka raudteel rööpad purustatud, kuid oleme ju sellaste parandustega harjunud...

Suurtükimeestel otse punetavad torud, vaenlane korraldab jälle vastupanu.

Mõni kilomeeter edasi — ja meile astub vastu punaste soomusrong. Ei tohi ütelda, et sealt halvasti oleks tulistatud.

Meie rong saab jälle pihta, kuid punane saab enam ja ta lahkub lööduna tandrilt...

Ta tegevusel oli siiski mõju. Esiteks julgustas ta oma mehi ja teiseks rikkus raudteed.

Ka oli ta teele jätnud risuks kaks platvormi mingisuguse rämpsuga. See takistas meie edasipääsu — jälle puhasta raudteed, paranda rööpaid...

Dessandid on aga jõudnud Tähtvere mõisa alla. Siit nii kergesti enam edasi ei pääsnud.

Nähtavasti olid enamlased varuväed ja viimsed mehed lahingusse paisanud. Alles siis, kui soomusrongid kohale jõudsid ja oma raske ja raudse kaalu dessantidele appi paiskasid, oli enamlaste laul läbi...

See aga ei tähendanud veel, et nad oleksid paaniliselt taandunud. Nad taganesid lahinguga.

Imestasime, kust need punased järsku niipalju sitkust ja vahvust olid saanud.

Kuid varsti selgus seegi. Need olid läti kütid. Seega oli ka mõistetav nende vastupanu.

TARTUS.

Sõitsime aeglaselt jaama poole, hoides väljuvat teed tule all, et takistada evakueerimist.

Jõudes jaama ette, kus peatati rongid (kolmas ja esimene), leidsime, et oleme punastega segamini. Tulime küll aeglase käiguga, kuid siiski ei jõudnud nad põgeneda, või olid siin need punased, kes linnast olid jaama pagunud, et püüda rongidega pääseda kaugemale surmarust.

Samas ilmusid jälle lilledega Tartu neiud ja noorikud meid tervitama.

Linnas eneses kees laskmine, linna ümber lasti ja jaamas ei olnud see ka sugugi teisiti, — ja siiski sõandasid naised lilledega jaama tulla — see oli see, mis pani mehi veel hoolimatumalt lahingusse tormama...

Samas oli osa dessandist rivis — puhtad valged soomusrongi sidemed varrukail — ning sammus uljalt lauluga linna, kust kostis kord raugev, kord kasvav püssiplagin.

Jaam oli nüüd juba punaseist tühi, kuid selle eest täis igasugust kraami.

Peale kõige muu oli veel üks pikk kaubarong täis igasugust kraami. Meie suurtüki kuul oli tal veduri eest purustanud, mille tõttu ta ei saanud ära sõita.

Jaama ees oli üks kuuetolline patarei, millel olid isegi hobused ees.

Siirdusin suurtükide juure, kuhu oli ka teisi sõdureid kogunenud.

Otsustati põgenevaile enamlastele nende endi riistadega kuule järele saata.

Linnast tulid mehed peatselt tagasi ja algas jaama korrastamine ning elu võttis oma igapäevase ilme.

Ei tea, kas meie eduka tegevuse, raudtee rikete või väeosade ümberkorraldamise tõttu jäi meie rong kolmeks päevaks Tartu.

Õeldi, et kes on toimkondadest vabad, need võivad vaba aja puhkusena ära kasutada.

Seda me endile kaht korda õelda ka ei lasknud.

Siirduti nii kampadena kui ka üksikult linna ja nii mõnigi meist kasutas seda puhkeaega täie sõõmuga. Tollele ajale iseloomustavana saadi hakkama muidugi ka nii mõnegi vembuga ja seiklusega.

Nüüd paljude aastate möödudes meenutades neid aegu ja seike näib nii mõnigi asi uskumatuna, võimatuna. Nüüd ei andestataks tolleaegseid vempe. Oleks päris põrgu lahti. Ei maksa arvata, et meie kamp ainuke vembumeister oli. Seiklusi oli kui mitte just kõigil, siis enamikul. Muidugi tublidel lahingumeestel, sest kes ei julgenud sõdida, see ei julgenud ka nalja teha.

Nüüd pole enam aeg sellaseiks asjuks ega ole ka sääraseid selle!

Kui siis puhkeaja lõppedes välja sõitsime, polnud keegi põrmugi puhanud, just vastuoksa, olime surmani väsinud ning õnnelikud, et võisime tõelisele puhkusele minna — see on lahingusse...

Muidugi ronis iga mees oma asemele ja vajus sügavasse unne...

Ka minu pea oli päris terveks saanud...

Tartust peale muutus elu soomusrongil mugavamaks. Rong pikenes, klassivaguneid võeti juure. Dessandid asusid klassivaguneisse, kus oli puhas ja huba-

selt soe. Ei läinudki palju aega, kui isegi elektervalgustus sisse seati.

See kõik tegi elu koduseks ja armsaks. Ka meeskond suurenes tublisti, jälle võeti vabatahtlikke ja suure valikuga. Tundsime endis kindlust kasvavat. Palju aitas siiski see Tartu puhkus, saime siin inimestega kokku, kes meid hoidsid ja püüdsid abistada jõu kohaselt. See lõi uue meeolu, enam ei olnud me ükski, nüüd oli rahvas meiega!

Isegi need väikesed uperpallid olid süüdi meie lahinguinnus ja igavuse peletamises. Tartu meelelahutus aitas lahinguid unustada, surmamõtet hüljata.

Nüüd, kui just lahingukära polnud, seletati, kuidas kõik oli toimunud. Sai naerda ja isegi hurjutada, kui mõned veidi kaugele olid läinud...

Ei ole siiski halba ilma heata.

ELVA—UDERNA.

Tartust edasi sõites selgus, et enamlased on juba ka siin õppinud raudteed purustama. Kuni Nõoni oli raudteel tosina ümber lõhutud ja purustatud kohti. Loomulikult see pidurdas ja aeglustas edasijõudmist. Puna-seid näha polnud, kui mitte lugeda üksikuid luuresalku.

Ka meie rongi koosseis täienes paarikümne mehe võrra. Need oli kapten Luiga kodunurga — Pangodi — mehed, kes lipnik Teravi juhatusel punaste rindest olid läbi tulnud.

Peale täienduse tõid nad ka teateid punaste tagala üle. Kuid mitte ükski need Pangodi mehed ei tugevdanud meie jõude, vaid ka soomusrong nr. 2 oli Narva rindelt tagasi jõudnud.

16. jaanuari lõuna paiku algas pealetung Elva suunas. Samal ajal tossutas meie vastu kolm enamlaste soomusrongi. Eespool oleval soomusrongil nr. 1 läks võitlus kolme vastu raskeks, kuna nad ka päris hästi lasksid. Raudteel on siin käänak ja lisaks käänakule veel mäekuppel. Rongid tõmmati algul mäe taha, kuhu ka punaste tuli järgnes, peatselt aga liikusid rongid tagasi ja jäid just mäe varju enamlaste ronge ootama. Viimased lähenesid julgelt, ja nüüd tormasid meie rongid mäe tagant välja ja avasid marulise tule. Pärast mõnd tabamist taganesid punaste soomusrongid, lastes õhku ühe suurema silla. See oli Tartu-Valga maantee ja raudtee ristlemise läheduses.

Ka Vapramäel oli punaväge koos hiinlastega, kes rongidele tule avasid. Kuid neist polnud suuremaid sõdijaid. Esimese rongi dessant likvideeris varsti selle vaenlaste pesa lõplikult, saades isegi kaks vangihiiinlast.

Järgmisel päeval, s. o. 17. jaanuaril, läksid dessandid Elva peale, mis pidi enamlastist tühi olema. Selgus veel üks kurb tõik: Elva silla olid enamlased ka purustanud, mis tähendas rongidele jälle seisakut.

Elva oli tõepoolest vaenlasest tühi, leidsime vaid mõne üksiku mahajäänud punase. Oli seal ka kahtlasi erariideis inimesi, keda kohalikud elanikud ei tunnud. Vahistasime ja paigutasime nad kuni isikute selgumiseni jaama vahi alla.

Olin just nende valvuriks jaama ees, kui märkasin, et metsast väljus üks sõdur, kel oli täägiga püss õlal.

See tekitas minus kahtlust. Sõduri lähemale jõudes tundsin temas hiinlase. Et ta päris rahulikult, püss rihmal, jaama poole sammus, lasksin tal vabalt tulla. Hiinlane tuli otsekohe minu juure ja küsis vigases vene keeles, et miks siis valveposte ometigi ei vahetata, ta olevat postil olnud juba terve päeva. „Ei mina tea sellest midagi!“ vastasin. Hiinlane vandus vene moodi ja tahtis telefoni juure minna. Näitasin talle käega, kuhu minna, ise aga järgnesin, püss käepärast. Minuga tuli veel kaasa üks sõdur, kel oli samuti püss käepärast. Hiinlane väntas ja kuulatas, väntas ja kuulatas.

Nüüd näitasime, et traadid on katki. Silmapilkselt oli hiinlasele olukord selge ja ta haaras oma püssi järele. Meie aga suunasime oma püssiotsad temale.

Hiinlane taipas olukorda ja ütles väärika rahuga: „Kui tahate mu tappa, siis laske pähe, sest muidu võin ma vihaseks saada.“

Meile tuli see rahulikult öeldud lause ootamata, kõike muud võisime arvata, aga mitte sellast nõuet.

Meie juure oli vahepeal kogunenud trobikond sõdureid, kellele hiinlane näis huvitavana ja naljakana.

Kõikjalts käsutati inimesi appi sildade parandustele ja töö edenes jõudsasti, kuid siiski mitte nii hästi kui meie soovisime. Ka enamlaste soomusrongid püüdsid sillaehitust takistada, kuid suurt edu neil polnud.

Mis eriti meele on jäänud, see on ümbruskonna elanike suhtumine meile. Olime kui külalised neile...

20. jaanuari lõunaks muutus Elva sild tarvitamiseks kõlvuliseks ja nüüd suundusime Uderna peale edasi.

Teise rongi dessandil oli öösel väike nagin ja sellega lõppeski selle päeva töö. Järgmine päev polnud neile ka õnnelikum.

22. jaanuari varahommikul sõitsime Elvast välja kindla nõuga vallutada Uderna. Nüüd olid siin soomusrongid nr. 2, 3 ja 4, kuid et raudtee, nagu harilikult, oli purustatud, siis ei saanud rongid meid, dessante, abistada oma suurtükke ega kuulipildujatulega.

Meie, s. o. 3. soomusrongi dessant, liikusime raudteest vasakul Uderna mõisa peale ja 2. rongi dessant paremal pool raudteed mingite talude peale. (4. rongi dessanti veel polnudki.)

Koidu ajal algas lahing. Enamlaste patareid, nii soomusrongide kui ka harilikud, polnud laengutega põrmugi kokkuhoidlikud. Ka mõisast tulistati meid ägedalt. Seal oli isegi 1½-tolline suurtükk või „karupüss“, nagu meie seda nimetasime. Nii võitlesime siin Uderna all ltn. Roosmani juhatusel vahest kolm tundi.

Maa oli lage, võimatu oli edasi liikuda, ja ega meid jumal teab kui palju olnudki, vaevalt viiskümmend meest.

Rongid olid vist jõudnud tee parandusega meieni ja nüüd külvasid nad mõisa üle šrapnellidega ja kartetšidega. Meie, kasutades soodsat silmapilku, tormasime hurraaga mõisa sisse. Nüüd saime ka selle „karupüssi“ omanikeks. Enamlastil oli hiilgav taganemishoog sees, nii ei jäänud ka meie peatuma, vaid tormasime Hellenurme suunas neile järele.

Olime nii kilomeetrit paar edasi läinud, ei tea, kas punastel oli siin mingi varupositsioon või said nad abi-

väge või lihtsalt ei jaksanud nad enam joosta ja seepärast hakkasid vastu. Neil oli siin raskeid kuulipildujaid ja nende tuli pidurdas ka meie edasirühkimist. Selge oli, et otse meie neid sellest metsatukast välja ei löö. Siis lipnik Kadak läks paari mehega paremalt poolt ringi enamlasile selja taha. Ta jõudis otse kuulipilduja juure välja ning, osalt hävitanud ja minema peletanud selle meeskonna, sai kuulipilduja oma valdusse. Seega oli siis ka siin meie võit.

Pöördusime nüüd ka Udernasse tagasi, kust leidsime keldrisse peitu pugenud enamlasi, kellede hulgas oli ka punaohvitser, siin võitles meie vastu punane läti 4. polk. Meie kaotused olid vist üks surnu ja paar haavatut, vaenlasel aga tunduvalt rohkem.

Selle ajaga, kui meie siin taplesime, oli punaste soomusrong tabanud 2. rongi vedurit, tappes vedurijuhi ja haavates ta abi. Seega oli vedur tarvitamiskõlbmatu ja rong jäi enamlaste tule alla. Seni kui siin seda haavatud soomusrongi abistati, kästi minul luurele minna ja selgeks teha enamlaste patarei asukoht. Siirdusin 4–5 mehega luureretkele. Paremal oli üks karjamõis, mille nime olen unustanud, teadete järgi ei pidanud seal punaseid olema. Tahtsime siiski selles veenduda ja elanikelt teateid küsida ning suudusime otsejoones mõisa. Peagi olime mõisa hoonete vahel ja imestusega nägime, et õu oli saduldatud hobuseid täis, aga ühtki meest polnud näha. Punased on sees! Tühja kah, soomustame nende nina alt hobuseid, — ütlesid minu kaaslased. Enne kui ma üldse vastata oskasin, olid nad juba ratsudel. Mina polnud kunagi hobuse seljas olnud, siis ei osanud ma midagi ette võtta. Kui võtan, olen endale vaid risti kaela saanud. Samas väljub üks punane majast ja temale on pilt kohe selge. Õnneks pole temal püssi käes, kuid selle asemel ta pistab karjuma. Saatsin ta suunas ühe kuuli, ja siis jalgadele valu.

Lähema metsatukani, kuhu kaaslased ratsudel kihutasid, oli võib-olla kilomeeter maad. Ei läinudki palju aega, kui tagasi vaadates nägin punaratsanikke järele kihutamas. Nüüd pressisin nii palju kui jaksu oli, kindlasti varises siin mõni rekord... Maa minu ja ratsanikkude vahel aga väheneb...

Õnneks olid kaaslased jõudnud metsa ja varsti tõendasid paugud, et nad abistavad mind.

Pingutasin mis võisin, ja olingi puhmastes. Hing on aga kinni jäämas. Toibun peagi ja võtan tulistamisest osa. Näen ka, et üks sadulata hobune jookseb mööda põldu. Samas variseb teine ratsanik, ülejäänud löövad kõhkleva ning pöörduvad tagasi.

Ka meie läksime rongide juure. Enamlaste rongid olid taganenud ning meie rong võttis 2. rongi šleppi. Sõdurite abiga pandi see liikuma ja ... nii sõitsime tagasi Elva.

VANA-KIREPI JA LEITN. ROOSMANI JA KAPTEN RATASSEPA SURM.

Elvas ei viibinud me kaua. Saadi teateid, et punased olevat taandunud. Ega siis muud kui tao rauda seni kuni ta on krum.

23. jaanuari varahommikul sõitsime Elvast välja. Esimene rong oli ka Tallinnast tagasi jõudnud, nii et olime täie koosseisuga.

Ega meid, dessandi mehi, palju ei sõidutatud. Uderna kohal maandusime. Me liikusime nüüd raudteest paremal, koos 1. rongi dessandiga. Meie juhiks oli ltn. Roosman ja üldjuhiks oli kapten Ratassepp.

Teadsime endid olevat kahe julge ja tubli ohvitseri juhatusel ja meeoleolu oli enam kui hea. Liikusime ahelikus läbi metsa, kuna me ei teadnud, kus punased asuvad ja kus võime neid kohata. Liikudes püüdsime nii vähe kui võimalik müra teha. Kirepi mõis osutus enamlasist tühjaks, kuid saime teada, et punaste tugevad jõud asuvat Vana-Kirepi kõrtsis.

Enne kõrtsi oli metsasalu. Nüüd kahekordistasime endi valvust ja vaikust ning püüdsime tähelepanematult pääseda kõrtsile nii lähedale kui iganes võimalik.

Meestele torkas siin eriti silma ltn. Roosmani ja kapten Ratassepa käitumine. Roosman oli väga vihane ja kuri. Sellasena polnud meie teda kunagi näinud. Ratassepp oli jälle vastuoksa üpris lõbus ja naljatles... Jõudes metsast välja silmasime endi ees maanteed ja kõrtsi meenutavaid hooned. Erutus kasvas, kuna teadsime seal asuvat vaenlase. Samas märkasime ka askeldusi hoonete juures. Meie ahelik peatati ja juhid tegid mõningaid korraldusi.

Ka vaenlased olid meid tähele pannud. Pealetormamise märguandeks pidi Roosman laskma ühe paugu. Ei võtnud kuigi palju aega, mis küll tõepoolest hiigla pikana näis, kui pauk lajatas ja viskusime kui vedrust üles ja tormasime edasi.

Kõrtsini ei olnud vast rohkem kui tubli sada sammu, aga ka sada sammu on liigagi pikk maa vaenlase kuulide all edasitormamiseks. Ka oli seal enamlasil kolm kuulipildujat. Minu kõrval jooksis üks allohvitser, see langes kaelast tabatuna.

Palju tuska tegi kõrtsi nurgal töötav kuulipilduja ja sellele tormas Roosman vihaga peale. Ta ei jõudnud kuigi palju maad edasi, kui langes kuulidest tabatuna. Roosmani langemine tõi ikõigis vihapurske esile ja me tormasime ägedalt töötava kuulipilduja suunas edasi. Siis tuli veel teine lops — kapten Ratassepp kukkus, ajas veel pooleldi istukile, vehkis pussiga või mõõgaga ja karjus:

„Poisid, mitte kõhkuda, edasi!“ Need olid ta viimased sõnad, nägin kuis tal suust purskas veri ja ta langes surnult maha.

Tõmbusime kõrtsi hoone varju. Meie õnneks oli keskmine kuulipildur, mis oma surmmasinaga seisid kõrtsi uksele, langenud. See päästis meid ja tõi ka viimaks võidu.

Kaks äärmist kuulipildujat töötas edasi, hoides meie aheliku vasakut ja paremat tiiba koha peal.

Meie, kes me siin kõrtsi hoone peidus olime, ei saanud neid kuulipildujaid kahjutuks teha.

Dessandi vasakul tiival õnnestus viimaks oma eel olevat kuulipildujat kahjutuks teha. See oli juba pool võitu. Nüüd avanes võimalus ka meil kaasa rääkida. Üks meie meestest ronis kõrtsi katusele, siit ülalt ei teadnud punased kedagi karta. See vahva sõdur, nimi on ununenud, hävitas kas pussiga või käsigranaadiga selle kangekaelse kuulipilduja.

(Järgneb).

Tilk ja Piisk

Riimi Sepp

Ballaad

1.

Meil käes on kevad... Näe, aprill
löönd pajukoore lahti.
Maast kerkinud on kevadlill,
aeg soojendamas päiksetahti.

Ja kevadised jooksuveed
on oma suudme poole kulgend,
suur suvi murrab endal' teed,
kes teda pidurdada julgeb!

Nii nagu loodus oma rüüd
on vahetamas nagu lina,
nii suve ootel kevadhüüd
nüüd talvel' näitab pikka nina.

Eks elugi tee karusselli
ja astu vahel sammu pikka,
nii Tilk ja Piisk, kaks kanget selli,
on jõudnud juba poiste-ikka.

Tilk põngerjast on poisiks virgund,
kes elust naerdes läbi veab,
ja Piiskki karjapoisiks sirgund
— ta küla karjas korda peab.

Nad mõlemad on poisid kanged
koeruserikkal eluteel,
ei pea neid talvel lumehanged,
ei sügav pori kevadel.

Kui jüri pajukoore lahti
lõi mahlakraane avades,
ei Tilgal enam olnud mahti,
ta tarest õue põgenes.

Poiss keksles oma varbad villi
all aasal, kõrjatänavas,
ja nobesõrmil pajupilli
ta oli kõrme puhumas.

Kuid paraku (kas seda küsti,
kuis nina hoida, kentsakas!)
ta hoidis nina liiga püsti
ja maoli maha prantsatas.

Moraal on siin — ei maksa nina
ilmaski liig püsti hoida,
ja ninaga veel taevasina
alla tuua küll ei toida.

*
Kui jüripäev kord kätte jõuab,
siis võetak's karjalaudalt taba
ja, nagu eesti komme nõuab,
karjapoiss saab seasaba.

Küla sigudike karjus,
me sõber Piiskki seda teadis,
Ta kõigegagi varsti harjus
ja end seasaba sööma seadis.

Karjapoiss on kuningas,
valitseja seitsmes vallas,
nii terve pere tunnistas,
kui perenaine suppi kallas.

Täna saab küll maitavat rooga!
— Piisk korjas juba suhu sülgel —
kuid tutvus uskumatu looga:
saba jäänud sea külge!

See oli liig mis liig ja Piisk
lõi kisa nagu rahet:
„Kas seasaba või silguniisk,
ma oskan teha vahet!“

Ta haaras väitse nagu mees,
kes teab, mis tuleb teha:
„Nüüd saba langeb väitse ees
ja jääb vaid sea kehal!“

Ja raevund nägu näitas teed,
kus poole Piisk pühkis,
sest aia vastu, keset teed
üks emis ennast nühkis.

Üks hüpe — meetrit kolm või viis,
kes seda täpselt küsis, —
Ja vaene emis tundis siis,
kuis Piisk ta saba nüsis.

Üks valuröögatus ja kõik
ning Piisa töö jäi soiku,
meil kinnitada on veel tõik:
Piisk lendas poriloiku.

Ja seasaba rõngasring
jäi ikka sea külge,
ja Piisk, me sõber, vaene hing
peab kugistama sülgel.

Ei maksa võtta vägisi,
mis tahe hea ei anna,
mis vägisi, see kägiseb —
nii võime punkti panna.

(Järgneb.)

NIETZSCHE ÜTLEB:

„Piinav südametunnistus on maks,
millega koormab inimesi puhta südame-
tunnistuse leid.“

... JA HERBERT SPENCER:

„Pole niisugust alkeemiat, mille abil
võiks valmistada südamekulda.“

Häbi inimeste ees on hea tundmus,
kuid parem veel on häbi isenda ees.

Meilt ja mujalt

7. aprillil, s. o. Suureedel, algasid Itaalia väed Albaania kuningriigi vallutamist ja vallutasidki selle mõne päevaga, kusjuures vastupanu oli õige nõrk ega suutnud itaallaste tugevaid üksusi kuidagi pidurdada. Albaania pealinn Tirana vallutati õhudesandiga, kusjuures itaallased saatsid lennukel kohale terve grenadeeride rügemendi. Albaania kuningas Zogu põgenes ühes kuningannaga, kes oli annud alles paari päeva eest elu pojale ja pidi seetõttu alustama teekonda maapakku kanderemaal.

12. aprillil tuli kokku Albaania Asutav Kogu, mis otsustas senise riigikorra kaotada ja astuda personaaluniooni Itaaliaga, ühendades Albaania elu ja saatuse, kusjuures Albaania kroon anti Itaalia kuningale, mille see ka vastu võttis.

14. aprillil peeti Tartus 13. õigusteadlaste päev, kus prof. J. Uluots tõi oma referaadis „Talundite pärimine“ ette, et rahva iibe vajaduste kaalutlustel saaks talundi kõlvuliseks pärijaks olla ainult lapsega isik, ning eesõigustatult see, kel on rohkem lapsi ja rohkem seost põllumajandusega. Lapsega isik saaks olla vaid tingimuslikuks või tähtajaliseks eelpärijaks. Samal päeval andis teedeminister N. Viitak ajakirjanduse esindajatele seletusi Valga-Tõrva-Abja kitsarööpmelise raudtee ehitamise kohta, milline küsimus läheb Riigikogu otsustada. Uue raudtee ehitamine läheks maksma 3,3 miljonit krooni, kusjuures ehituskulud kaetakse pikaajalise laenuga. Uue raudtee ehitustööd soovitatakse alustada sügisel.

15. aprillil saatis Põhja-Ameerika Ühendriikide president Franklin D. Roosevelt telegraafi teel Hitlerile ja Mussolinile läkituse, milles ta tegi ettepaneku tagada 30 riigile puutumatus vähemalt 10 aastaks, mille kestes Saksamaa ja Itaalia relvastatud jõud neid ei ründaks. Jaatava vastuse korral lubas Roosevelt nõutada neilt riikidelt samasuguse lubaduse Saksamaa ja Itaalia suhtes. Rooseveldi läkitus leidis suuremas osas Euroopa riikides sooja vastukaja. Saksamaa ja Itaalia, kelle poole Roosevelt pöördus, suhtusid ettepanekule kõrvalepöiklevalt.

16. aprilli õhtuse kiirrongiga sõitis Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner ametlikule külaskäigule Poola. Külaskäik Poola kestis neli päeva ja sündis Poola sõjavägede peainspektori marsal E. Smigly-Rydzki kutsel. Kindral J. Laidoneri saatsid tema külaskäigul sõjavägede staabiülema I. abi kol. R. Masing ja ülemjuhataja adjutant kapten Jaakson. Kindral J. Laidoneri külaskäik leidis kogu Poolas laialdast ja südamlikku tähelepanu.

Tondi laskerajal peeti üheksandad kontroll-laskevõistlused Eesti laskurite valikmeeskondadele ettevalmistuseks Luzernis suvel peetavaiks MM-võistlusiks. Järjekordse suure üllatuse valmistas Tartu Maleva laskur K. Kübar, kes piüstitas maailma kõigi aegade kolmanda tulemuse — 120 lasuga kolmest asendist 1136 silma. Maailmarekordi ületas veel Joh. Vilberg, lastes lamades asendis 394 silma (MR 393 silma soomlase S. Lindgreni nimel). Võistluste eel koostatud vabapüssimeeskond laskis kogusumma 5587 s., mis on Eesti nimel seisvast maailmarekordist 61 silma võrra parem. Üldse ületati eelkontroll-laskevõistlusel 7 maailmarekordi.

18. aprillil peetud Riigivolikogu koosolekul oli peavakorras riigikaitsemaksuseadus, mille alusel riigifondile vajalike tulude soetamiseks antakse Vabariigi Valitsusele õigus kõrgendada oma määrusega kuni 10% võrra riigi- ja omavalitsuse makse. Eelnõu arutamisel tunnustati see üksmeelselt tarvilikuks, kusjuures rõhutati, et kui Eesti on kuulutanud end erapooletuks riigiks, siis ta seega ütleb, et ta ei luba ühelgi riigil oma piiridesse tungida ja et ta astub sellele vastu. Ei saa juttugi olla ühest või teisest abist võraste vägede sissekutsumiseks. Esitatud eelnõu võeti esimesel lugemisel Riigivolikogu poolt vastu.

20. aprillil pühitses kogu Saksamaa kantsler Hitleri 50. sünnipäeva. Pidupäeva puhul terve riik oli ehtinud end pidurüüsse. Berliinis korraldati sel puhul suur sõjaväeline paraad, millest võttis osa 40.000 sõdurit. Eestist võttis kantsler Hitleri sünnipäevapidustusist osa Sõjavägede Staabi ülem kindralleitnant N. Reek.

22. aprillil kinnitasid Londoni ajalehed, et Briti valitsus võtab arutusele sundusliku sõjaväeteenistuse sisseseadmise küsimuse Inglismaal. Briti välisministeerium olevat saanud Prantsusmaalt tungivaid telegramme, milles nõutavat vabatahtlike süsteemi asendamist sundusliku väeteenistusega. Briti sõjaväelised ringkonnad juhvad tähelepanu asjaolule, et üldine väeteenistuse kohustus 18–20-aastastele võimaldab asuda poole miljoni mehe sõjalisele väljaõpetamisele.

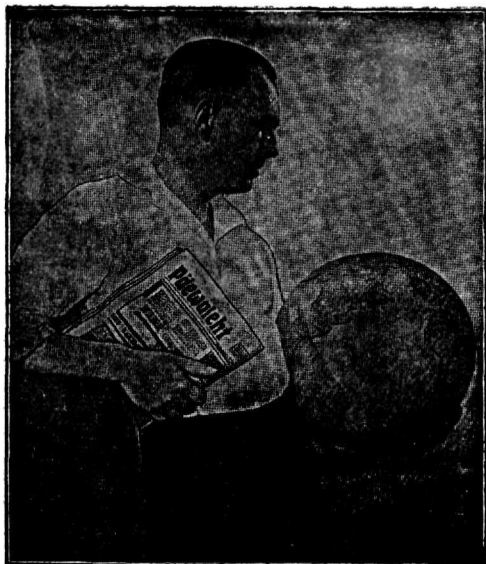
24. aprillil möödus sellest aasta, kus astus ametisse Vabariigi President Konstantin Päts. Dublinis lõppenud Euroopa poksivõistlustel saavutas Eesti 4-meheline meeskond õige silmapaistvaid tulemusi. Nimelt saavutas keskaallane A. Raadik euroopameistri tiitli ja kuldmedali, kuna kergekaallane A. Kanepi platseerus teiseks ja saavutas hõbemedali. A. Raadik määrati Euroopa meeskonda võistlema Ameerika vastu.

Kümnendal kontroll-laskevõistlusel saavutati uusi hülgetagajärgi. Vabapüssist laskmises oli viite parima laskuri kogusumma seitsmendat korda üle maailmarekordi. K. Vilberg laskis Šveitsi sõjapüssist 520 silma, E. Kivistik vabapüssist 1113 silma.

26. aprillil teatas Briti peaminister Chamberlain alamkojas, et Suur-Britannias seatakse sisse üldine väeteenistus kõigile meestele 20–21 aasta vanuses. Teenistusaeg kestab pool aastat. Vabatahtlike põhimõte jääb maksma mereväes, regulaararmees, õhuväes, maakaitseväes ja tsiviilkaitstes. Uue korraldusega avaneb Britil võimalus kutsuda lippude alla kuni miljon meest. Prantsusmaa on avaldanud nõusoleku 7000 Inglise ohvitseri-instruktori väljaõpetamiseks.

Oslos algasid Euroopa maadlusvõistlused. Võistluste esimene päev oli Eestile ebasoodus, kuna kaotas isegi Eesti suurim lootus raskekaallane Kotkas — kohtunike hääletaga 2:1 ungarlasele Bobisele. Teisel võistluspäeval eestlaste käsi hakkas paranema, neil oli juba neli võitu ja ainult kaks kaotust. Kotkas võitis sel päeval sakslase Hornfischeri 28 sekundiga.

Jugoslaavia välisminister Markovići külaskäiku Berliini hinnatakse välismaa ajakirjanduse poolt kui Jugoslaavia välispoliitika lülitamist autoritaarsete riikide omadega.

Kogu maailma

sündmustest olete
teadlik, kui loete

„Päevalehte“

Kiirelt ja maitsekalt

valmistatakse teile
**trükitööd, köitetööd,
klišeed, etiketid jne.**

„Päevalehe“ trükikojas

Täielised
**raamatu- ja kirjutus-
materjalide kauplused**

Pärnu mnt. 10 ● Tallinn ● Pikk tän. 2